

Οδηγός ορθής πρακτικής για την καλή διαβίωση των ζώων
για
τη διατήρηση, φροντίδα, εκπαίδευση και χρήση γαϊδουριών
και υβριδίων γαϊδουριού

Αυτός ο οδηγός εκπονήθηκε το 2018/19 από την εθελοντική ομάδα πρωτοβουλίας για ιπποειδή στο πλαίσιο της Πλατφόρμας ΕΕ για την Καλή Διαβίωση των Ζώων. Οι θέσεις που εκφράζονται σε αυτόν τον οδηγό δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά, από νομική άποψη, την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ο οδηγός παρουσιάζει την ορθή πρακτική για την καλή διαβίωση των ζώων, τη διατήρηση, φροντίδα, εκπαίδευση και χρήση γαϊδουριών (όνων) και υβριδίων γαϊδουριού. Δεν προορίζεται για να αντικαταστήσει, να αντικρούσει ή να θέσει υπό αμφισβήτηση οποιαδήποτε υφιστάμενη νομοθεσία, χάρτη, οδηγό ή κατευθυντήριες γραμμές.

Οι φωτογραφίες χρησιμοποιούνται σε αυτόν τον οδηγό για να απεικονίσουν μερικές από τις συνθήκες που περιγράφονται. Δεν πρέπει να θεωρείται ότι απεικονίζουν τη μόνη λύση στις συνθήκες που περιγράφονται.

Οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται στον οδηγό παραχωρούνται από:

Φωτογραφία αρ. 2: Γενική Διεύθυνση για την Υγεία των Ζώων και τα Κτηνιατρικά Φάρμακα - Υπουργείο Υγείας Ιταλίας

Φωτογραφίες στο παράρτημα 2: Πηγή: AWIN, 2015. Πρωτόκολλο αξιολόγησης ευημερίας για γαϊδούρια AWIN. DOI: 10.13130/AWIN DONKEYS_2015

Όλες οι άλλες φωτογραφίες: The Donkey Sanctuary & Donkey Sanctuary Ireland

Ελληνική μετάφραση:

Ippothesis, Panhellenic Equine Welfare Society, Greece

Kleopatra Triantafyllou, Equine Veterinary Surgeon
CertAVP(EP), MSc, DVM, MRCVS

Περιεχόμενο

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	6
3. ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	7
3.1 Καταγωγή	7
3.2 Όραση	8
3.3 Αντίδραση πάλης και φυγής	8
3.4 Ακοή	9
3.5 Κοινωνική αλληλεπίδραση και συμπεριφορά φυσικής άνεσης	9
3.6 Βοσκή και ανάγκη για κίνηση	11
3.7 Στωικές και μη φυσιολογικές συμπεριφορές	11
4. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΑΛΛΑ ΓΑΪΔΟΥΡΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ	12
4.1 Επικοινωνία με άλλα γαϊδούρια	12
4.2 Επικοινωνία με άλλα ζώα	13
5. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΕΓΑΣΗΣ	13
5.1 Γενικά σημεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη	13
5.2 Εσωτερικό Κλίμα	14
6. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ (PADDOCK)	14
6.1. Καταφύγιο	14
6.2. Λιβάδι / περίβολος	15
7. ΦΡΟΝΤΙΔΑ	16
7.1. Γνώση	16
7.2. Επιθεώρηση	17

7.3	Πρόληψη ασθενειών	17
7.4	Κτηνιατρική θεραπεία	18
7.5.	Φροντίδα οπλών	18
7.6	Οδοντική φροντίδα	19
7.7.	Τροφή	19
7.8.	Νερό	21
8.	ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	22
9.	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	23
9.1	Είδη σαγής, ζεύξη κτλ.	23
9.2	Εξοπλισμός ακινητοποίησης	23
10.	ΓΑΪΔΟΥΡΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	23
11.	ΓΑΪΔΟΥΡΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ	24
11.1	Παραγωγή γαλακτομικών προϊόντων	24
11.2	Αναψυχή και τουρισμός	25
12.	ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΡΙΜΑΡΙΣΜΑ	26
12.1.	Κοπή της ουράς και τριμάρισμα	26
12.2.	Άλλοι ακρωτηριασμοί	26
13.	ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ	26
13.1	Υπεύθυνη αναπαραγωγή	26
13.2	Μέθοδοι αναπαραγωγής	27
13.3	Τοκετός και απογαλακτισμός	27
14.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΖΩΪΑΣ ΤΩΝ ΓΑΪΔΟΥΡΙΩΝ	28
15.	ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΥΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	28

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	29
Γλωσσάριο	29
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	29
Βαθμολογία θρεπτικής κατάστασης	29
Πώς να αξιολογήσετε/ βαθμολογήσετε	30

1. Εισαγωγή

Το 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πραγματοποίησε συνάντηση για την ευζωία της οικογένειας των ιπποειδών, στην οποία συμμετείχαν Κράτη Μέλη αλλά και ενδιαφερόμενοι από τον τομέα των ιπποειδών. Οι συζητήσεις κατά τη διάρκεια αυτής της συνάντησης αποκάλυψαν ότι υπάρχουν προκλήσεις σχετικά με την ευζωία των ιπποειδών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως συνέπεια αυτού, οι οργανισμοί World Horse Welfare και Eurogroup for Animals ετοίμασαν την έκθεση «Removing the Blinkers» (Αφαιρώντας τις Παρωπίδες), η οποία παρουσίασε τις προκλήσεις για την καλή διαβίωση των ζώων με περισσότερες λεπτομέρειες.

Στις 14 Μαρτίου 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με την υπεύθυνη ιδιοκτησία και τη φροντίδα των ιπποειδών. Στο ψήφισμά του, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εκπονήσει Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές Ορθής Πρακτικής στον τομέα των ιπποειδών για διάφορους χρήστες και ειδικούς, σε συνεννόηση με ενδιαφερόμενους φορείς και οργανισμούς του τομέα των ιπποειδών και βάσει υφιστάμενων οδηγιών.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός για την Υγεία των Ζώων (OIE) ενέκρινε ένα κεφάλαιο για την καλή διαβίωση των ιπποειδών εργασίας του Κώδικα Υγείας Χερσαίων Ζώων τον Μάιο του 2016.

Με βάση το παραπάνω υπόβαθρο και την αρχή ότι κάθε ζώο αξίζει μια «αξιοπρεπή ζωή», είναι απαραίτητο να ελαχιστοποιηθούν συνολικά οι αρνητικές εμπειρίες τους και να τους δοθούν ευκαιρίες να έχουν θετικές εμπειρίες. Για να επιτευχθεί αυτό έχει εκπονηθεί αυτός ο οδηγός για τη διατήρηση, τη φροντίδα, την εκπαίδευση και τη χρήση των γαϊδουριών και των υβριδίων γαϊδουριού.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, ο σκοπός της διατήρησης γαϊδουριών αλλάζει συνεχώς. Παρότι εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται ως ζώα εργασίας σε ορισμένα μέρη της ηπείρου, αλλού διατηρούνται ως κατοικίδια ή χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες αναψυχής, προγράμματα θεραπείας ή για παραγωγή γάλακτος και κρέατος. Οι κανονιστικές διατάξεις για τη διατήρηση και τη φροντίδα των γαϊδουριών διαφέρουν μεταξύ των Κρατών Μελών. Λίγοι μόνο έχουν υιοθετήσει ειδική νομοθεσία για την προστασία των γαϊδουριών και των υβριδίων γαϊδουριού. Σε ορισμένα Κράτη Μέλη έχουν καταρτιστεί κατευθυντήριες γραμμές είτε από αρμόδιες αρχές είτε από ενδιαφερόμενους. Οι κοινοί οδηγοί της ΕΕ θεωρείται ότι συμβάλλουν στη βελτίωση της διαβίωσης των γαϊδουριών σε ολόκληρη την Ένωση.

Είναι δύσκολο να εκτιμηθεί με βεβαιότητα ο αριθμός των γαϊδουριών στην ΕΕ. Τον Ιούλιο του 2018, ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) υπολόγισε ότι ο αριθμός είναι 251.000 γαϊδούρια. Καθώς οι επίσημες βάσεις δεδομένων δεν αναφέρουν την εξειδίκευση (δηλαδή το κρέας, το γάλα) του κάθε αγροκτήματος, είναι σχεδόν αδύνατο να προσδιοριστεί με ακρίβεια ο αριθμός των γαϊδουριών που διατηρούνται για διαφορετικούς σκοπούς.

2. Πεδίο εφαρμογής

Αυτός ο οδηγός απευθύνεται σε κάθε άτομο το οποίο έχει αγοράσει ή έχει στην κατοχή του ένα ή περισσότερα γαϊδούρια (όνους) ή υβρίδια γαϊδουριού ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ασχολείται με τη διατήρηση, φροντίδα, εκπαίδευση και χρήση γαϊδουριών ή υβριδίων γαϊδουριού. Είναι ευθύνη του ιδιοκτήτη γαϊδουριού ή γαϊδουριών ή του ατόμου που τα φροντίζει να γνωρίζει τις απαιτήσεις ευζωίας των γαϊδουριών και ως εκ τούτου να μεταχειρίζεται το γαϊδούρι ή τα γαϊδούρια του με τον κατάλληλο τρόπο.

Παρόλο που αυτός ο οδηγός ισχύει γενικά για όλες τις κατηγορίες γαϊδουριών, δεν εξετάζει λεπτομερώς τα γαϊδούρια εργασίας και τα υβρίδια γαϊδουριού εργασίας, καθώς αυτά καλύπτονται ήδη από το κεφάλαιο 7.12 του Κώδικα Υγείας Χερσαίων Ζώων του Παγκόσμιου Οργανισμού για την Υγεία των Ζώων (OIE). Ο οδηγός δεν καλύπτει τα άλογα ή τα πόνυ, καθώς αυτά μπορεί να έχουν συμπεριφορές και ανάγκες διαφορετικές από τα

γαϊδούρια και τα υβρίδιά τους (για αυτά βλέπε: Οδηγός ορθής πρακτικής καλής διαβίωσης των ζώων για τη διατήρηση, τη φροντίδα, την εκπαίδευση και τη χρήση αλόγων).

Ο οδηγός καλύπτει τομείς στους οποίους δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία της ΕΕ για τα γαϊδούρια ή τα υβρίδια γαϊδουριού. Αυτό σημαίνει ότι η μεταφορά, οι μέθοδοι θανάτωσης όπως η σφαγή, η ταυτοποίηση και καταγραφή καθώς και τα ζωοτεχνικά και γενεαλογικά θέματα δεν αναλύονται. Αυτός ο οδηγός επίσης δεν αφορά γαϊδούρια και υβρίδια γαϊδουριού τα οποία διατηρούνται υπό άγριες ή ημιάγριες συνθήκες.

Σε αυτόν τον οδηγό, ο όρος «γαϊδούρι» αναφέρεται είτε σε ένα γαϊδούρι (όνος) είτε σε ένα υβρίδιο γαϊδουριού [δηλαδή ένα μουλάρι (ημίονος) ή γαϊδουρομούλαρο (γίννος)] εκτός εάν σημειώνεται ότι έχει διαφορετική σημασία.

3. Βιολογικά χαρακτηριστικά και συμπεριφορά

3.1 Καταγωγή

Ο σημερινός οικόσιτος γάιδαρος και πολλά από τα άγρια και ημιάγρια γαϊδούρια στον κόσμο προέρχονται από τον αφρικανικό αγριογαϊδαρό (*Equus africanus*). Ένας ξεχωριστός πληθυσμός αγριογαϊδάρων εξελίχθηκε στην Ασία, από το οποίο κανένα είδος δεν έχει εξημερωθεί, το οποίο όμως έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τους αφρικανικούς αγριογαϊδάρους. Οι αφρικανικοί αγριογαϊδαροί εξελίχθηκαν για να ζουν σε ημιάνυδρα περιβάλλοντα με ελάχιστη τροφή, υψηλής περιεκτικότητας σε φυτικές ίνες και περιορισμένη πρόσβαση σε νερό. Ο τρόπος της συμπεριφοράς των αγριογαϊδάρων και του απογόνου τους, του οικόσιτου γαϊδάρου, επέτρεψε σε αυτά τα είδη να ευδοκιμήσουν σε αυτές τις συνθήκες και καθιστά τη συμπεριφορά τους πολύ διαφορετική από εκείνη των αλόγων και των πόνυ. Η γνώση μας για τη φυσική συμπεριφορά των γαϊδουριών προέρχεται κυρίως από μελέτες άγριων γαϊδουριών που ζουν υπό φυσικές ή ημιφυσικές συνθήκες με μικρή έως ανύπαρκτη ανθρώπινη παρέμβαση.

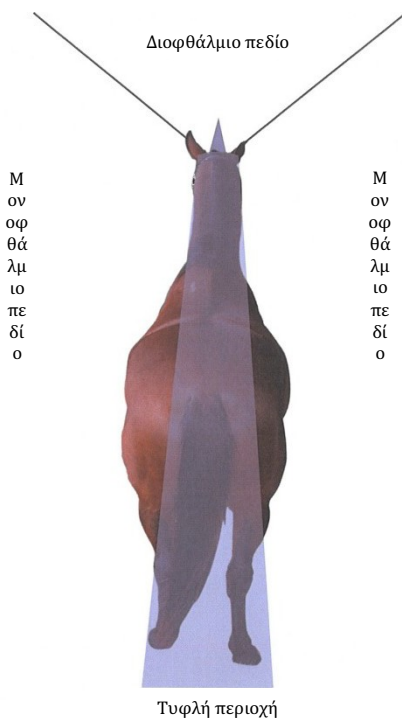
Φωτογραφία 1. Η γνώση μας για τη φυσική συμπεριφορά των γαϊδουριών προέρχεται κυρίως από μελέτες οι οποίες τα εξετάζουν στο φυσικό τους οικότοπο.

Ο γάιδαρος εξημερώθηκε πριν από περίπου 6.000 χρόνια στη Βόρεια Αφρική. Αν και ορισμένα χαρακτηριστικά όπως το μέγεθος, ο τύπος, το χρώμα και η ιδιοσυγκρασία έχουν αλλάξει, το γαϊδούρι έχει διατηρήσει μεγάλο μέρος της συμπεριφοράς του προγόνου του, π.χ. κοινωνική και τροφική συμπεριφορά. Το γαϊδούρι έχει προσαρμοστεί μέσω της εξέλιξης σε μια ζωή ως ένα ζώο θήραμα που ζει σε ορεινές και άνυδρες περιοχές. Αυτό

αντανακλάται στη συμπεριφορά του, τη φυσιολογία του, την ανατομία του και τον τρόπο με τον οποίο έχουν αναπτυχθεί οι αισθήσεις του.

3.2 Όραση

Τα γαϊδούρια έχουν ευρεία όραση, η οποία τους επιτρέπει να ανιχνεύουν κινήσεις σχεδόν σε όλο το πεδίο γύρω τους. Υπάρχει μόνο μία μικρή «τυφλή περιοχή» ακριβώς πίσω τους. Υπάρχει επίσης μια μικρή τυφλή περιοχή, σε σχήμα τριγώνου, μπροστά από την άκρη της μύτης τους, πράγμα που σημαίνει ότι τα γαϊδούρια δεν βλέπουν τι τρώνε, αλλά το αισθάνονται με τα μουστάκια τους.

Φωτογραφία 2. Το οπτικό πεδίο ενός ιπποειδούς, παρουσιάζοντας τη διοφθάλμια όραση μπροστά, τη μονοφθάλμια όραση στο πλάι και το τυφλό σημείο πίσω και κάτω από το ιπποειδές.

Στην περιοχή όπου τα γαϊδούρια βλέπουν και με τα δύο μάτια (διοφθάλμια όραση) μπορούν να δουν αντικείμενα καθαρά είτε είναι κοντά είτε σε απόσταση. Αυτός ο τύπος όρασης επιτρέπει στα γαϊδούρια να εντοπίζουν είδη ζωτροφής (βλάστηση) που βρίσκονται κοντά και ταυτόχρονα να εντοπίζουν πιθανούς κινδύνους από απόσταση.

3.3 Αντίδραση πάλης και φυγής

Τα γαϊδούρια έχουν το ένστικτο και της «φυγής» και της «πάλης». Στο φυσικό τους οικότοπο, ζουν συχνά μόνα τους (ιδίως οι επιβήτορες που φρουρούν μια καθορισμένη περιοχή). Είτε ζουν σε ζευγάρια, μικρές ομάδες ή μόνα τους, δεν είναι τόσο γρήγορα όπως τα άλογα, οπότε η φυγή συχνά δεν είναι ο καλύτερος αμυντικός μηχανισμός. Επομένως, οι συμπεριφορές πάλης είναι πιο έντονες στα γαϊδούρια παρά στα άλογα.

Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση μεταξύ γαϊδουριών και άλλων οικόσιτων ζώων και ίσως σε παρανόηση της συμπεριφοράς τους κατά τον χειρισμό. Τα υβρίδια γαϊδουριού έχουν συνήθως στοιχεία συμπεριφοράς τόσο του αλόγου όσο και του γαϊδουριού, ενώ μπορούν γρήγορα να εναλλάσσουν μεταξύ των αποκρίσεων φυγής ενός αλόγου και των αποκρίσεων πάλης ενός γαϊδουριού, κάνοντας έτσι τη συμπεριφορά τους να φαίνεται απρόβλεπτη σε άπειρους χειριστές.

3.4 Ακοή

Τα γαϊδούρια έχουν εξαιρετική ακοή η οποία έχει εξελιχθεί για να βοηθάει τα μοναχικά ζώα να αλληλεπιδρούν σε μεγάλες αποστάσεις στο φυσικό τους οικοτόπο. Λόγω της ικανότητάς τους να κινούν τα αυτιά ανεξάρτητα, μπορούν να εντοπίζουν ήχους ή θορύβους ενώ συνήθως αντιδρούν σε ξαφνικούς ή ασυνήθιστους θορύβους με αυξημένη εγρήγορση και με μεγαλύτερη καθυστέρηση απ' ό,τι θα περίμενε συνήθως κανείς από ένα άλογο.

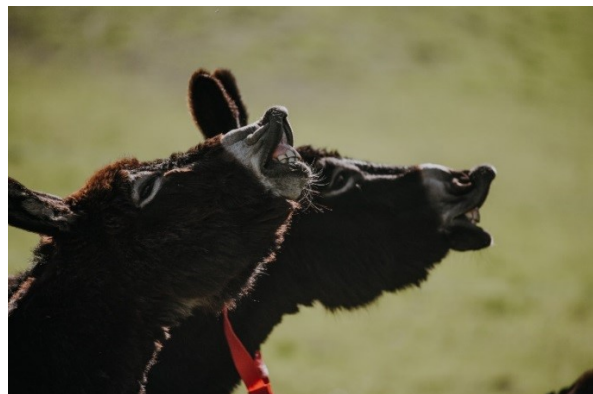
3.5 Κοινωνική αλληλεπίδραση και συμπεριφορά φυσικής άνεσης

Λόγω της έλλειψης πόρων στο φυσικό τους περιβάλλον, τα γαϊδούρια δεν έχουν την τάση να σχηματίζουν μεγάλα κοπάδια όπως κάνουν συνήθως τα άλλα ιπποειδή, ενώ αντίθετα σχηματίζουν μικρές ομάδες ή ζευγάρια ή ακόμη και ζουν μοναχικές ζωές, ψάχνοντας για τροφή και νερό και σχηματίζουν ομάδες μόνο για αναπαραγωγή ή όταν οι περιβαλλοντικοί πόροι είναι άφθονοι. Τα αρσενικά γαϊδούρια μπορεί να κρατούν ορισμένες περιοχές για να αυξήσουν τις πιθανότητες αναπαραγωγής τους με τα θηλυκά, ενώ μάλιστα τέτοιες εδαφικές συμπεριφορές μπορεί να παρατηρηθούν και σε οικόσιτα γαϊδούρια. Παρά την μοναχική ζωή που παρατηρείται σε περιβάλλοντα περιορισμένων πόρων, τα περισσότερα οικόσιτα γαϊδούρια προτιμούν να σχηματίζουν ζεύγη δεσμών με μέλη του ίδιου είδους και είναι πολύ ευέλικτα στο μέγεθος και τη δομή της ομάδας τους, όταν οι πόροι το επιτρέπουν. Για παράδειγμα, τα μεγάλα (> 20 ζώα) κοπάδια γαϊδουριών δεν είναι κάτι ασυνήθιστο. Παρότι τα γαϊδούρια προτιμούν γενικά τη συντροφιά άλλων γαϊδουριών, περιστασιακά θα σχηματίσουν έναν ισχυρό δεσμό με άλογα, πόνυ, υβρίδια γαϊδουριού ή άλλα είδη. Τα υβρίδια γαϊδουριού συνήθως προτιμούν τη συντροφιά άλλων υβριδίων ή των μητρικών ειδών.

Η έλλειψη κοινωνικής επαφής για τα οικόσιτα γαϊδούρια και τα υβρίδιά τους είναι πιθανό να τα οδηγήσει σε ανησυχία και κατάθλιψη. Η κοινωνική επαφή με άλλα γαϊδούρια είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα πουλάρια και τα νεαρά γαϊδούρια ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν αναπτύσσουν ακατάλληλα επιθετική ή ταραχώδη συμπεριφορά προς τους ανθρώπους και τα άλλα είδη.

Φωτογραφία 3. Η κοινωνική επαφή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα νεαρά γαϊδούρια

Φωτογραφία 4. Το αντανάκλαστικό Flehmen επιτρέπει στα γαϊδούρια να διερευνήσουν πιο προσεκτικά μία μυρωδιά

Τα γαϊδούρια επικοινωνούν μέσω των αισθήσεων της όρασης, της ακοής, της μυρωδιάς, της στάσης του σώματος και της αφής. Για παράδειγμα, τα γαϊδούρια μπορεί να εμφανίσουν το αντανάκλαστικό Flehmen όταν διερευνούν οσμές και γεύσεις ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Η επαφή μπορεί να είναι επιθετική (κλωτσίες και δάγκωμα) ή φιλική (περιποίηση). Μερικές από αυτές τις συμπεριφορές είναι έμφυτες, ενώ άλλες χρειάζονται μάθηση σε νεαρή ηλικία. Τα νεαρά γαϊδούρια που διατηρούνται απομονωμένα ίσως αντιμετωπίσουν δυσκολία στην αλληλεπίδραση με άλλα γαϊδούρια, εάν εισαχθούν σε μια ομάδα σε μεταγενέστερη ηλικία.

Τα γαϊδούρια έχουν διαφορετικούς τύπους εκδήλωσης συμπεριφοράς φυσικής άνεσης. Αυτή η συμπεριφορά εξυπηρετεί διαφορετικούς σκοπούς, όπως αντίδραση σε κνησμό του δέρματος, απώθηση των εντόμων και

διατήρηση του τριχώματός τους σε καλή κατάσταση, ή κοινωνικό σκοπό. Η συμπεριφορά άνεσης εμφανίζεται ακόμη και σε γαϊδούρια τα οποία τα περιποιούνται τακτικά. Η συμπεριφορά άνεσης περιλαμβάνει το τσίμπημα με τα δόντια, το ξύσιμο με ένα πόδι (συνήθως το πίσω, το τρίψιμο σε ένα αντικείμενο, το κύλισμα στην άμμο ή τη λάσπη ή το χιόνι κτλ, το κούνημα κεφαλιού και σώματος και την αμοιβαία περιποίηση όπου δύο γαϊδούρια περιποιούνται το ένα το άλλο (συνήθως στο ακρώμιο ή τη ράχη).

Φωτογραφία 5. Γαϊδούρι το οποίο κυλιέται στη λάσπη.

Φωτογραφία 6. Αμοιβαία περιποίηση και τρίψιμο

Αν και τα γαϊδούρια είναι κοινωνικά ζώα, έχουν έναν κοινωνικό χώρο, ο οποίος καθορίζει την απόσταση που επιθυμούν να κρατήσουν από άλλα γαϊδούρια. Αυτή η απόσταση είναι ατομική και εξαρτάται από την ηλικία των γαϊδουριών, το πόσο καλά γνωρίζουν το ένα το άλλο και το αν έχουν δεσμό μεταξύ τους. Γενικά, τα γαϊδούρια είναι πιο ανεκτικά στο να τα πλησιάζει κανείς, σε σύγκριση με τα άλογα, όταν διατηρούνται σε σταθερές ομάδες. Τα γαϊδούρια μπορεί επίσης κάποιες φορές να στέκονται κοντά το ένα στο άλλο όταν προσπαθούν να απομακρύνουν έντομα. Τα πουλάρια και τα νεαρά γαϊδούρια φαίνεται να έχουν πολύ στενό ή λιγότερο ανεπτυγμένο κοινωνικό χώρο και μπορεί κάποιες φορές να ξαπλώσουν σε κοντινή απόσταση το ένα από το άλλο. Όταν τα γαϊδούρια μένουν σε στάβλο ομαδικής στέγασης, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ο κοινωνικό τους χώρος, για να αποφασιστεί πόσος χώρος πρέπει να τους δοθεί.

Φωτογραφία 7. Διατηρώντας την εγγύτητα

Φωτογραφία 8. Τα γαϊδούρια πρέπει να ξαπλώσουν στην πλευρά του σώματός τους με εκτεταμένα τα πόδια, τον τράχηλο και το κεφάλι τους για να κοιμηθούν βαθιά

Τα γαϊδούρια έχουν διαφορετικές φάσεις ύπνου. Συγκεκριμένα, τα γαϊδούρια χρειάζονται μια φάση κάθε 24ωρο, στο οποίο ξαπλώνουν στις πλευρές τους με τα άκρα τους εκτεταμένα και τους μύες τους χαλαρούς. Για να το επιτύχουν αυτό πρέπει να αισθάνονται ασφαλή, να έχουν αρκετό χώρο και να είναι στεγνός ο χώρος στον οποίο

ξαπλώνουν. Είναι σημαντικό να το θυμάστε αυτό σε σχέση με το μέγεθος και τον τύπο εσωτερικού καταλύματος για γαϊδούρια.

3.6 Βοσκή και ανάγκη για κίνηση

Υπό φυσικές συνθήκες, τα γαϊδούρια περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους αναζητώντας τροφή. Ανάλογα με τη διαθεσιμότητα της τροφής, ενδέχεται να μετακινηθούν σε μεγάλες αποστάσεις. Στο φυσικό τους περιβάλλον με περιορισμένους φυσικούς πόρους, τα γαϊδούρια περπατούν συχνά αποστάσεις των 20 χιλιομέτρων σε 24 ώρες. Αυτή η έμφυτη ανάγκη για κίνηση είναι ακόμη εμφανής σε οικόσιτα γαϊδούρια τα οποία, εάν μείνουν για ορισμένο χρονικό διάστημα σε μία περιοχή που περιορίζει την ικανότητά τους να ικανοποιήσουν αυτό το κίνητρο, θα το εκφράσουν έντονα, όταν τους επιτραπεί η ελεύθερη κίνηση. Ειδικά για τα πουλάρια και τα νεαρά γαϊδούρια, η ελεύθερη κίνηση και το παιχνίδι με άλλα γαϊδούρια είναι σημαντικά στοιχεία για την ανάπτυξη των μυών, των αρθρώσεων, των τενόντων και της δομής των οστών. Επιπλέον, η ελεύθερη κίνηση θα ενισχύσει την ισορροπία και τον συντονισμό τους.

Τα γαϊδούρια είναι φυτοφάγα. Για να αυξήσουν την πιθανή πηγή τροφής τους στο φυσικό τους περιβάλλον, τα γαϊδούρια έχουν εξελιχθεί σε αναζητητές αλλά και σε ζώα βοσκής, με τα δέντρα και ξυλώδη χαμόδεντρα να αποτελούν δυνητικές πηγές τροφής, όταν δεν υπάρχουν σε αφθονία το γρασίδι ή άλλη χαμηλή βλάστηση. Τα γαϊδούρια τρώνε αργά. Τα άγρια γαϊδούρια τρέφονται επαρκώς αφού έχουν περάσει πολλές ώρες (14-18 ώρες την ημέρα) στην βοσκή. Αυτή η λίγο-πολύ συνεχής κατανάλωση τροφής ταιριάζει στο πεπτικό σύστημα του γαϊδουριού, το οποίο έχει σχετικά μικρό στομάχι αλλά ογκώδες παχύ και τυφλό έντερο. Στο παχύ και το τυφλό έντερο γίνεται μια μικροβιακή διάσπαση της τροφής, ιδιαίτερα των ινωδών υλικών τα οποία δεν χωνεύτηκαν στο λεπτό έντερο.

3.7 Στωικές και μη φυσιολογικές συμπεριφορές

Ο όρος «στωικός» χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει τη συμπεριφορά των γαϊδουριών και μπορεί να είναι παραπλανητικός. Ο στωικισμός είναι τυπική συμπεριφορά αποφυγής αρπακτικών την οποία εμφανίζουν είδη θηραμάτων όπως το γαϊδούρι. Με το να δείχνουν ισχυρά και φυσιολογικά, τα γαϊδούρια μειώνουν τις πιθανότητες να τα απομονώσει ένα αρπακτικό. Αυτός ο στωικισμός (ή «συμπεριφορά απόκρυψης») δεν πρέπει να (παρ)ερμηνεύεται ως μειωμένη ικανότητα του γαϊδουριού να βιώσει πόνο και δυσφορία. Η συμπεριφορά του γαϊδουριού είναι διαφορετική από εκείνη των αλόγων και των πόνυ και είναι σημαντικό να λαμβάνεται αυτό υπόψη κατά την εκπαίδευση, τη χρήση, τη φροντίδα ή τη μεταχείριση γαϊδουριών. Η στωική τους φύση μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη ή λανθασμένη διάγνωση της σοβαρότητας των οδυνηρών καταστάσεων που μπορούν να βιώσουν ή ίσως να οδηγήσει τους χειριστές στο να μην καταλάβουν τη συναισθηματική κατάσταση του γαϊδουριού. Ένα γαϊδούρι είναι πιθανό να εμφανίζει λιγότερα ή πιο διακριτικά σημάδια πόνου και δυσφορίας σε σύγκριση με ένα άλογο που αντιμετωπίζει το ίδιο κλινικό πρόβλημα.

Φωτογραφία 9. Ο στωικός γάιδαρος μπορεί να φαίνεται ανέκφραστος αλλά στην πραγματικότητα να κρύβει μια κατάσταση πραγματικά απειλητική για τη ζωή

Οι μη φυσιολογικές συμπεριφορές, όπως οι στερεότυπες, παρατηρούνται σπάνια ή δεν παρατηρούνται ποτέ σε γαϊδούρια που ζουν υπό φυσικές συνθήκες. Η ανάπτυξη μη φυσιολογικών συμπεριφορών αποτελεί ένδειξη ότι το περιβάλλον ή οι συνθήκες υπό τις οποίες τα γαϊδούρια διατηρούνται ή διατηρούνταν στο παρελθόν δεν ικανοποιούν τις ανάγκες τους. Η στερεότυπη συμπεριφορά που παρατηρείται συνήθως σε άλλα ιπποειδή, όπως το κούνημα του κεφαλιού από άκρη σε άκρη ενώ το γαϊδούρι στηρίζεται στα μπροστινά πόδια (weaving) ή η μάσηση αντικειμένων ταυτόχρονα με θορυβώδη εισπνοή και εκπνοή (crib biting), είναι πολύ ασυνήθιστη στα γαϊδούρια. Τα ίδια μάλιστα, όταν μειώνεται η καλή διαβίωσή τους, μπορεί να το εκφράσουν με πιο διακριτικούς τρόπους όπως να γίνουν απαθή ή να μην ανταποκρίνονται. Πολλές φαινομενικά «μη φυσιολογικές» συμπεριφορές τις οποίες εμφανίζουν τα γαϊδούρια μπορεί να είναι φυσικές συμπεριφορές που εμφανίζονται με φυσιολογική ή μη φυσιολογική συχνότητα, όπως επιθετική συμπεριφορά σε γαϊδούρια ή ανθρώπους ή επιθέσεις σε μικρότερα ή άγνωστα είδη. Η ανάπτυξη μη φυσιολογικών συμπεριφορών διαφέρει από το ένα στο άλλο ζώο.

4. Επικοινωνία με άλλα γαϊδούρια και άλλα είδη

4.1 Επικοινωνία με άλλα γαϊδούρια

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα γαϊδούρια είναι κοινωνικά ευέλικτα ζώα τα οποία, όταν το επιτρέπουν οι πόροι, προσπαθούν να ζουν σε μικρές οικογενειακές ομάδες. Τα γαϊδούρια συχνά σχηματίζουν πολύ ισχυρούς δεσμούς ως ζευγάρια, οι οποίοι μπορεί να διαρκέσουν μια ζωή. Τα γαϊδούρια που έχουν τέτοιους δεσμούς μπορεί να αναστατωθούν, εάν διαχωριστούν από τον/την σύντροφό τους μέσω φράχτη, ενώ σε τέτοιες περιπτώσεις, η απομάκρυνση ενός γαϊδάρου από την όραση ή το άγγιγμα του/της συντρόφου μπορεί να υπονομεύσει σοβαρά την ευζωία τους και να κάνει δύσκολο τον ασφαλή χειρισμό τους. Ο συντροφικός δεσμός στα γαϊδούρια είναι σημαντικός όταν προκύψει η πώληση, η μετακίνηση (για παράδειγμα για κτηνιατρική θεραπεία) ή η θανάτωση ενός ζώου, καθώς τα ζώα τα οποία χωρίζονται μπορεί να διατρέχουν κίνδυνο εμφάνισης υπερλιπιδαιμίας, μιας ασθένειας με προδιάθεση από το άγχος η οποία έχει υψηλό ποσοστό θνησιμότητας στα γαϊδούρια. Τα υβρίδια γαϊδουριού συνήθως προτιμούν τη συντροφιά άλλων υβριδίων ή των μητρικών ειδών και απ' ό,τι φαίνεται δεν εμφανίζουν τόσο ισχυρούς συντροφικούς δεσμούς όπως τα γαϊδούρια.

Φωτογραφία 10. Τα υβρίδια γαϊδουριού προτιμούν γενικά τη συντροφιά άλλων υβριδίων ή των μητρικών ειδών

Συνιστάται τα οικόσιτα γαϊδούρια να έχουν άμεση κοινωνική επαφή με το δικό τους είδος για την πλειονότητα της ημέρας (ορισμένα γαϊδούρια μπορεί να εκπαιδευτούν ώστε να αποδέχονται την απομόνωση κατά τη διάρκεια εργασιακών καθηκόντων). Αυτό καθιστά δυνατή την κοινωνική αλληλεπίδραση και επιτρέπει την ανάπτυξη και έκφραση φυσιολογικών κοινωνικών συμπεριφορών.

4.2 Επικοινωνία με άλλα ζώα

Το γαϊδούρι έχει μια πιο ανεπτυγμένη αντίδραση μάχης σε σύγκριση με τα άλογα, οπότε στο φυσικό περιβάλλον του γαϊδουριού, κάθε άγνωστο είδος που εισέρχεται στην περιοχή ή στα όρια της περιοχής του, μπορεί εύκολα να προκαλέσει την επιθετική αντίδραση του γαϊδουριού. Σε ένα οικόσιτο περιβάλλον, αυτή η φυσική συμπεριφορά πάλης μπορεί να μεταφερθεί σε μικρά είδη ζώων, σε κατοικίδια (σκύλοι, γάτες) ή και σε άγρια ζώα που εισέρχονται στο περιβάλλον του γαϊδουριού. Πρέπει να ληφθεί μέριμνα για να εξοικειωθούν τα γαϊδούρια με άλλα είδη με τα οποία θα έρθουν σε επαφή και για να διασφαλιστεί ότι η προσέγγιση με άλλα είδη γίνεται με τρόπο ασφαλή και ελεγχόμενο, ενώ οι χειριστές δεν πρέπει να παρερμηνεύσουν τυχόν συμπεριφορές που δείχνουν επαγρύπνηση (πχ. ρουθούνισμα, σκούνημα και γκάρισμα) ως συμπεριφορές φιλικότητας προς τα άλλα είδη. Τα γαϊδούρια που έχουν εξοικειωθεί με άλλα είδη μπορεί να ζουν μαζί τους χωρίς προβλήματα, αλλά γενικά συνιστάται τα γαϊδούρια να στεγάζονται μόνο με άλλα ιπποειδή και όπου είναι αναγκαίο μαζί με άλλα ώριμα και μεγάλα χορτοφάγα.

5. Συστήματα στέγασης

5.1 Γενικά σημεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη

Τα γαϊδούρια είναι ένα κοινωνικό είδος. Η ανάγκη επαφής με άλλα γαϊδούρια πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό καταλύματος για γαϊδούρια.

Επιπλέον, κάθε καταφύγιο, στάβλος ή στέγαση θα πρέπει να έχει επαρκείς διαστάσεις ώστε να επιτρέπει σε όλα τα γαϊδούρια να ξαπλώνουν και να ξεκουράζονται ταυτόχρονα σε φυσική θέση και χωρίς ενόχληση. Τα καταλύματα πρέπει να επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση κάθε γαϊδουριού, έτσι ώστε ανά πάσα στιγμή το γαϊδούρι να μπορεί να γυρίζει, να ξαπλώνει σε φυσική θέση, να σηκώνεται ανεμπόδιο και να στέκεται σε φυσική στάση. Στα συστήματα ομαδικής στέγασης πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα απομόνωσης ασθενών ή τραυματισμένων γαϊδουριών. Ο σχεδιασμός του ομαδικού συστήματος στέγασης πρέπει να διασφαλίζει ότι όλα τα γαϊδούρια μπορούν να απομακρυνθούν από επιθετικούς συντρόφους και να έχουν πρόσβαση σε τροφή και νερό ανά πάσα στιγμή.

Αν και υπάρχουν διαφορές μεταξύ φυλών, το ύψος στο ακρώμιο ή το σωματικό βάρος μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σχετικό μέτρο κατά το σχεδιασμό καταλύματος για γαϊδούρια. Το κατάλυμα πρέπει να κατασκευάζεται και να συντηρείται έτσι ώστε να μην υπάρχουν αιχμηρές άκρες ή προεξοχές που μπορεί να προκαλέσουν τραυματισμό στα γαϊδούρια. Τα υλικά με τα οποία μπορεί να έρθουν σε επαφή τα γαϊδούρια δεν πρέπει να είναι επιβλαβή, για παράδειγμα τοξικά, για τα ζώα και πρέπει να μπορούν να καθαριστούν και να απολυμανθούν καλά.

Φωτογραφία 11. Πόρτα στάβλου με ομαλή προστατευτική άκρη

Η περιοχή στην οποία ξαπλώνουν τα γαϊδούρια πρέπει να μην είναι ολισθηρή και να διαθέτει επαρκή ποσότητα κατάλληλου υλικού στρωμένης ώστε να εξασφαλίζεται μια στεγνή και άνετη περιοχή ανάπαυσης.

Οι διάδρομοι πρέπει να έχουν αντλιοσθητική επιφάνεια και να είναι αρκετά φαρδιοί ώστε να επιτρέπουν στα γαϊδούρια να περνούν το ένα δίπλα από το άλλο με ασφάλεια και χωρίς δυσκολία. Το ύψος του εσωτερικού χώρου πρέπει να επιτρέπει στα γαϊδούρια να στέκονται στη φυσική τους στάση και να κινούν το κεφάλι τους φυσιολογικά.

Εάν τα θηλυκά γαϊδούρια στεγάζονται μόνα τους και πλησιάζουν τον τοκετό, θα πρέπει να μπορούν να βλέπουν, να μυρίζουν και να αλληλεπιδρούν με άλλα γαϊδούρια. Όταν στεγάζονται μόνα τους, τα αρσενικά γαϊδούρια πρέπει να έχουν τουλάχιστον μόνιμη οπτική και οσφρητική επαφή με άλλα γαϊδούρια και να έχουν πρόσβαση σε λιβάδια ή περίβολο ώστε να επιτρέπεται η βόσκηση και η ελεύθερη κίνησή τους.

Όταν το κατάλυμα για γαϊδούρια βρίσκεται υπό σχεδιασμό, κατασκευή ή ανακαίνιση, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο κίνδυνος πυρκαγιάς. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό όσον αφορά τις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται πρέπει, όπου είναι δυνατόν, να είναι πυρίμαχα. Ο υπεύθυνος για τα γαϊδούρια πρέπει να έχει σχέδιο έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση πυρκαγιάς ή άλλων φυσικών καταστροφών (π.χ. πλημμύρες).

5.2 Εσωτερικό Κλίμα

Το εσωτερικό κλίμα είναι σημαντικό για την ευζωία και την υγεία των γαϊδουριών. Ένα ακατάλληλο κλίμα εσωτερικού χώρου μπορεί να είναι επιβλαβές, ειδικά για το αναπνευστικό σύστημα των γαϊδουριών, ενώ τα οφέλη του φρέσκου, καθαρού αέρα δεν πρέπει να υποτιμούνται. Τα επίπεδα σκόνης, η σχετική υγρασία του αέρα, η θερμοκρασία και οι συγκεντρώσεις αερίων θα πρέπει επομένως να διατηρούνται εντός των κατάλληλων ορίων μέσω της παροχής κατάλληλου και επαρκούς αερισμού, ιδανικά φυσικού, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να χρειαστούν μηχανικά συστήματα/ αναγκαστικής κίνησης του αέρα τα οποία θα παρέχουν μια καλή και ομοιόμορφα κατανεμημένη ροή αέρα σε όλα τα μέρη του καταλύματος των γαϊδουριών χωρίς περιττά ρεύματα.

6. Εξωτερικοί χώροι/ Paddock

Τα γαϊδούρια πρέπει να προστατεύονται από δυσμενείς καιρικές συνθήκες και με τον καλύτερο δυνατό τρόπο να προστατεύονται από πιθανούς θηρευτές όταν βρίσκονται σε περιφραγμένους ή ανοιχτούς χώρους.

6.1. Καταφύγιο

Τα γαϊδούρια έχουν εξελιχθεί για να ζουν σε ημι-άνυδρα περιβάλλοντα και έρευνες έχουν δείξει ότι είναι λιγότερο προσαρμοσμένα στις υγρές συνθήκες που επικρατούν σε εύκρατα κλίματα ενώ χρησιμοποιούν καταφύγια πιο συχνά από άλλα ιπποειδή υπό τέτοιες συνθήκες. Πρέπει να υπάρχει επαρκές καταφύγιο όλο το χρόνο: το καλοκαίρι για να παρέχει στα γαϊδούρια σκιά από τη θερμότητα του ήλιου και προστασία από ιπτάμενα έντομα και το χειμώνα για να τα προστατεύσει από συνθήκες με υγρασία, άνεμο και κρύο. Το καταφύγιο πρέπει να είναι αρκετά μεγάλο ώστε να παρέχει προστασία σε όλα τα γαϊδούρια ταυτόχρονα.

Φωτογραφία 12. Ένα υπόστεγο με σκληρό δάπεδο αποτελεί το ιδανικό καταφύγιο για γαϊδούρια σε χειμερινές συνθήκες

Φωτογραφία 13. Μια κουβέρτα είναι χρήσιμο συμπλήρωμα για ένα κατασκευασμένο καταφύγιο σε γαϊδούρια που είναι ηλικιωμένα ή αδιάθετα

Το φυσικό περιβάλλον, όπως τα δέντρα και οι φράκτες, σπάνια παρέχει επαρκές και ολοκληρωμένο καταφύγιο για γαϊδούρια, ειδικά το χειμώνα. Συνιστάται επομένως τα γαϊδούρια καθ' όλη τη διάρκεια του έτους να έχουν πρόσβαση σε ειδικά κατασκευασμένα καταφύγια με μη ολισθηρό και στεγνό δάπεδο και χώρο ανάπαυσης με επαρκή ποσότητα κατάλληλης στρωμνής. Στην περίπτωση ηλικιωμένων ή ευαίσθητων στην υγεία τους γαϊδουριών, μπορούν επίσης να επωφεληθούν από αδιάβροχες και αεριζόμενες κουβέρτες εξόδου που χρησιμοποιούνται όταν βγαίνουν σε εξωτερικό περιβάλλον ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες. Ωστόσο, οι κουβέρτες δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως αντικατάσταση ενός καταφυγίου, διότι δεν παρέχουν προστασία στις περιοχές του σώματος του γαϊδουριού που είναι οι πιο επιρρεπείς σε απώλεια θερμότητας (πχ. τα αυτιά και τους μηριαίους). Εάν χρησιμοποιούνται κουβέρτες, πρέπει να είναι σχεδιασμένες για το μοναδικό σχήμα των γαϊδουριών και να εφαρμόζουν καλά, να ελέγχονται καθημερινά και να είναι κατάλληλου τύπου για τη θερμοκρασία περιβάλλοντος. Οι κουβέρτες που έχουν σχεδιαστεί για να προστατεύουν από τις μύγες και τα έντομα μπορεί να είναι χρήσιμες για τα γαϊδούρια που πάσχουν από αλλεργία στα τσιμπήματα των εντόμων (γλυκιά φαγούρα), ηλιακό έγκαυμα ή ενόχληση από έντομα, αλλά δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την ανάγκη πρόσβασης σε καταφύγιο όλο το χρόνο.

6.2. Λιβάδι / Περίβολος

Συνιστάται όλα τα γαϊδούρια να έχουν καθημερινή πρόσβαση σε εξωτερικούς περιφραγμένους χώρους ή λιβάδια, ιδανικά μαζί με άλλα γαϊδούρια όπου είναι δυνατόν, προκειμένου να ικανοποιηθεί η ανάγκη τους για ελεύθερη κίνηση και κοινωνική επαφή. Ωστόσο, μπορεί να υπάρχουν καταστάσεις όπου οι κτηνιατρικές συμβουλές ή οι ακραίες καιρικές συνθήκες δεν το συνιστούν.

Φωτογραφία 14. Μια ομάδα γαϊδουριών σε λιβάδι που έχει στεγνώσει καλά

Οι εξωτερικοί χώροι (paddock) και τα λιβάδια πρέπει να στεγνώνουν καλά για να αποφεύγονται οι λασπωμένες συνθήκες. Ως κατευθυντήρια γραμμή, θα πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον περίπου 0,25 εκτάρια (2.500 m²) ανά γαϊδούρι που να παρέχει βοσκή για όλο το χρόνο. Πρέπει να μην περιέχουν επικίνδυνα αντικείμενα και να ελέγχονται τακτικά για δηλητηριώδη φυτά, τα οποία θα πρέπει να αφαιρούνται με προσοχή. Οι φράκτες πρέπει να είναι ευδιάκριτοι για τα γαϊδούρια, να συντηρούνται καλά, να είναι επαρκούς τύπου και να έχουν το κατάλληλο ύψος για να αποτρέπεται η διαφυγή των γαϊδουριών. Δεν πρέπει να χρησιμοποιείται συρματοπλέγμα. Εάν απαιτείται, επιτρέπεται η χρήση τεντωμένου απλού σύρματος στην άνω πλευρά. Όταν τα γαϊδούρια έρχονται σε επαφή με νέους τύπους φράχτη, αυτό πρέπει να γίνεται κατά τη διάρκεια της ημέρας ενώ θα πρέπει να επιβλέπονται για μια κατάλληλη χρονική περίοδο όταν έρχονται σε επαφή με έναν νέο τύπο φράχτη ή αφού μετακινηθούν σε ένα νέο περιφραγμένο εξωτερικό χώρο ή λιβάδι.

Τα γαϊδούρια, όταν ομαδοποιούνται σε περιβόλους ή λιβάδια κι έρχονται σε πρώτη επαφή με νέους συντρόφους, πρέπει να παρακολουθούνται για μια ανάλογη χρονική περίοδο, έως ότου σταματήσουν οι επιθετικές αλληλεπιδράσεις και τα γαϊδούρια ξαναρχίσουν να τρέφονται.

Δεν συνιστάται το δέσιμο. Περιορίζει την ελεύθερη κίνηση του γαϊδουριού και δεν επιτρέπει κοινωνική επαφή με άλλα γαϊδούρια. Επιπλέον, υπάρχει ο κίνδυνος τα δεμένα γαϊδούρια να μπλεχτούν στο σχοινί τους και να τραυματιστούν.

Η χρήση ιπποπέδης (παστούρωμα) πρέπει να αποθαρρύνεται.

7. Φροντίδα

7.1. Γνώση

Τα γαϊδούρια πρέπει να φροντίζονται από επαρκή αριθμό ατόμων που διαθέτουν την κατάλληλη ικανότητα, γνώση και επαγγελματική κατάρτιση.

7.2. Επιθεώρηση

Όλα τα γαϊδούρια, όπως αυτά που βρίσκονται σε περιφραγμένους χώρους και λιβάδια, πρέπει να επιθεωρούνται μία φορά την ημέρα και κατά προτίμηση συχνότερα. Γαϊδούρια με ασθένεια ή τραυματισμό, θηλυκά γαϊδούρια στα τέλη της εγκυμοσύνης, νεογννήτα πουλάρια, γαϊδούρια που έχουν εισαχθεί πρόσφατα σε κάποια ομάδα, αρσενικά γαϊδούρια κατά τη διάρκεια της εποχής ζευγαρώματος και πολύ μεγάλα σε ηλικία γαϊδούρια πρέπει να επιθεωρούνται πιο συχνά.

Κάθε γαϊδούρι που φαίνεται άρρωστο ή τραυματισμένο πρέπει να λαμβάνει κατάλληλη φροντίδα χωρίς καθυστέρηση. Εάν το γαϊδούρι δεν ανταποκρίνεται σε τέτοια φροντίδα ή εάν πονάει, πρέπει να ζητείται η συμβουλή ενός κτηνιάτρου χωρίς καθυστέρηση. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα γαϊδούρια εμφανίζουν διακριτικές ενδείξεις πόνου και ασθένειας και εκτός εάν τα συμπτώματα είναι μικρής σημασίας (για παράδειγμα το να φάει λιγότερο από ότι συνήθως), πρέπει να συμβουλευτείτε κτηνίατρο με την πρώτη υποψία ενός προβλήματος. Όπου είναι απαραίτητο, τα άρρωστα ή τραυματισμένα γαϊδούρια πρέπει να διαχωρίζονται από τα υπόλοιπα σε κατάλληλα καταλύματα.

7.3 Πρόληψη ασθενειών

Συνιστάται ιδιαίτερος ο εμβολιασμός τουλάχιστον κατά του τετάνου. Τα γαϊδούρια είναι πολύ ευαίσθητα σε αυτήν την ασθένεια, η οποία προκαλείται από ένα βακτήριο (*Clostridium tetani*). Αυτό το βακτήριο βρίσκεται συχνά στο έδαφος εγκαταστάσεων γαϊδουριών. Εισέρχεται στο σώμα μέσω πληγών, όπως μικρές αλλά βαθιές πληγές οι οποίες μπορεί να μην είναι εύκολα ανιχνεύσιμες, ή μέσω του ομφαλού στα νεογννήτα πουλάρια. Παρόλο που τα προσβεβλημένα γαϊδούρια μπορεί να επιβιώσουν και να ανακάμψουν, ειδικά εάν η ασθένεια διαγνωστεί σε πρώιμη φάση, κάποια άλλα συχνά πρέπει να υποβληθούν σε ευθανασία για λόγους ευζωίας.

Για τα γαϊδούρια συνιστάται ο εμβολιασμός κατά της γρίπης.

Ο εμβολιασμός κατά άλλων ασθενειών, όπως ο Ερπητοϊός, ίσως επίσης χρειάζεται, ανάλογα με τη γεωγραφική τοποθεσία που ζει το γαϊδούρι. Συμβουλές σχετικά με αυτό το θέμα πρέπει να πάρετε από έναν κτηνίατρο.

Τα εντερικά παράσιτα μπορεί να αποτελέσουν πρόβλημα ευζωίας προκαλώντας απώλεια βάρους, κολικούς ή ακόμη και θανάτους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα πουλάρια, τα νεαρά γαϊδούρια και τα γαϊδούρια με εξασθενημένο ανοσοποιητικό σύστημα. Θα πρέπει να θεσπιστεί ένα σχετικό πρόγραμμα παρακολούθησης και στόχευσης σύμφωνα με τις συμβουλές κτηνιάτρου.

Η κατάλληλη πρακτική για τη διαχείριση λιβαδιών ή εξωτερικών χώρων, ιδίως η συλλογή περιττωμάτων, είναι πολύτιμη ώστε να μειωθεί το παρασιτικό φορτίο και πρέπει πάντα να έχει υψηλή προτεραιότητα σε ένα πρόγραμμα παρακολούθησης ενδοπαρασίτων και στοχευμένου αποπαρασιτισμού. Τα γαϊδούρια που διατηρούνται σε μόνιμους περίβολους όπου η κοπριά δεν αφαιρείται τακτικά, έχουν αυξημένο κίνδυνο παρασιτικής προσβολής.

Για να αποφευχθεί η ανάπτυξη αντοχής στα ανθελμινθικά, δεν πρέπει να ενθαρρύνεται η χρήση τους σε υγιή ενήλικα γαϊδούρια χωρίς να έχουν προηγηθεί εργαστηριακές εξετάσεις ή άλλες σχετικές διαγνωστικές εργασίες για να προσδιοριστεί το παρασιτικό φορτίο.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη η εφαρμογή περιόδου καραντίνας πριν από την εισαγωγή νέων γαϊδουριών στις εγκαταστάσεις και σε τέτοιες περιπτώσεις είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα γαϊδούρια έχουν τουλάχιστον έμμεση κοινωνική αλληλεπίδραση (πχ. να βλέπουν και να ακούν) με άλλα ιπποειδή. Δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ο ίδιος εξοπλισμός σε διαφορετικά γαϊδούρια ώστε να προλαμβάνεται η εξάπλωση λοιμωδών ασθενειών, πχ. Δερματοφυτίαση, λοιμώδης αδενίτιδα.

Η πρόληψη της μετάδοσης ασθενειών θα πρέπει να έχει υψηλή προτεραιότητα σε περίπτωση έξαρσης μεταδοτικής νόσου σε έναν πληθυσμό γαϊδουριών. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό καθώς τα γαϊδούρια συχνά δρουν ως υποκλινικοί φορείς μολυσματικών ασθενειών και μπορεί να μην εμφανίζουν συμπτώματα όπως άλλα ιπποειδή. Όλοι οι ιδιοκτήτες γαϊδουριών πρέπει να ακολουθούν τις συστάσεις που καθορίζονται από τις αρχές ή

τις επαγγελματικές οργανώσεις ως ελάχιστο πρότυπο για την ευζωία των ζώων. Σε αυτό συμπεριλαμβάνεται η απομόνωση άρρωστων γαϊδουριών καθώς και των εγκαταστάσεων που πιθανόν να έχουν μολυνθεί σε περίπτωση ασθένειας, την εφαρμογή των προτύπων υγιεινής και απολύμανσης (συλλογικώς γνωστά ως «βιοασφάλεια»), καθώς και τις οδηγίες για την μεταφορά και τη συγκέντρωση ομάδων ιπποειδών (εκδηλώσεις, επιδείξεις κτλ).

7.4 Κτηνιατρική θεραπεία

Η κτηνιατρική θεραπεία των γαϊδουριών ακολουθεί πολλές από τις ίδιες αρχές με αυτές που χρησιμοποιούνται για τα άλογα. Ωστόσο, υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους τα γαϊδούρια διαφέρουν σημαντικά στις συμπεριφορές που εμφανίζουν και στα κλινικά συμπτώματα, στις απαιτούμενες δόσεις φαρμάκων, στην ανταπόκριση σε φάρμακα και κτηνιατρικές επεμβάσεις, στη φυσιολογία και στην ανατομία τους. Προκειμένου να δοθεί σωστή και αποτελεσματική κτηνιατρική θεραπεία σε γαϊδούρια και υβρίδια γαϊδουριού, οι κτηνίατροι και οι σχετικοί επαγγελματίες μπορούν να βρουν χρήσιμη αναφορά στην κλινική καθοδήγηση που παρέχεται στο «Clinical Companion of the Donkey» (Κλινικός Οδηγός για το Γαϊδούρι) που εκδόθηκε από το «The Donkey Sanctuary» (Το Καταφύγιο του Γαϊδουριού).

7.5. Φροντίδα οπλών

Οι οπλές του γαϊδουριού διαφέρουν ανατομικά από αυτές των άλλων ιπποειδών. Έχουν πιο ευθύ άξονα μεσοκύνιου-οπλής και αρκετές ακόμη ανατομικές διαφορές σε σύγκριση με το άλογο. Οι οπλές του γαϊδουριού έχουν επίσης διαφορετική μικροδομή με πιο ανοιχτή και σωληνοειδή δομή σε σύγκριση με τις οπλές του αλόγου. Αυτό σημαίνει ότι το κεράτινο τμήμα της οπλής απορροφά και διατηρεί περισσότερη υγρασία. Όταν φυλάσσεται σε υγρές, βρώμικες συνθήκες, το πόδι του γαϊδουριού έχει προδιάθεση για προβλήματα στις οπλές, όπως η νόσος της λευκής γραμμής και τα αποστήματα.

Οι οπλές πρέπει να καθαρίζονται και να ελέγχονται για σημάδια ασθένειας ή τραυματισμού, όπως σήψη, ρωγμές ή ξένα σώματα (για παράδειγμα πέτρες) σε τακτά χρονικά διαστήματα. Εάν υπάρχουν σημάδια προβλημάτων οπλών, όπως χωλότητα, οι οπλές πρέπει να ελέγχονται αμέσως. Είναι σημαντικό τα γαϊδούρια που ζουν σε εύκρατα περιβάλλοντα να έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε μια περιοχή με σκληρό έδαφος (πχ. τσιμέντο) για να διασφαλιστεί ότι οι οπλές μπορούν να στεγνώσουν και να μην είναι μόνιμα σε υπερβολική υγρασία.

Οι οπλές γαϊδουριού που διατηρούνται σε συνθήκες εκτροφής ή ως ζώο συντροφιάς τείνουν να μεγαλώνουν πολύ, εκτός εάν τις διαχειρίζεται άνθρωπος. Συνιστάται μόνο οι εκπαιδευμένοι επαγγελματίες με εμπειρία της μοναδικής ανατομίας των ποδιών του γαϊδουριού να κόβουν τις οπλές τους. Συνιστάται τα πέταλα να χρησιμοποιούνται μόνο όταν τα γαϊδούρια δουλεύουν και φθείρουν υπερβολικά τις οπλές τους και όταν υπάρχει βοήθεια ειδικού πεταλωτή. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα γαϊδούρια εργάζονται καλά χωρίς να χρειάζονται πέταλα. Οι οπλές πρέπει να εξονυχίζονται σύμφωνα με τον τύπο εργασίας του γαϊδουριού (όπως προτείνεται από τον κτηνίατρο ή τον πεταλωτή). Οι οπλές δεν πρέπει ποτέ να είναι μεγαλύτερες από 1 ίντσα (2,5 cm) περισσότερο από ό,τι θα ήταν αμέσως μετά τον εξονυχισμό από έναν ειδικό πεταλωτή. Οι υπερβολικά μεγάλες οπλές πρέπει να αντιμετωπίζονται από έμπειρους πεταλωτές υπό την επίβλεψη κτηνιάτρου και πρέπει να χρησιμοποιούνται ακτινογραφίες για να καθοδηγούν τον εξονυχισμό.

Τα γαϊδούρια, ακόμη και με τακτικό εξονυχισμό των οπλών, πρέπει να κινούνται για να εξασφαλίσουν την επαρκή κυκλοφορία αίματος στην οπλή και την ανάπτυξη καλής ποιότητας κερατίνης στοιβάδας της οπλής.

7.6 Οδοντική φροντίδα

Τα γαϊδούρια μπορεί να παρουσιάσουν μια σειρά από στοματικές και οδοντικές διαταραχές που μπορεί να εμφανιστούν σε όλες τις ηλικίες, αλλά με μια φυσική τάση προς αύξηση με το πέρασμα της ηλικίας. Αυτές οι διαταραχές μπορεί να επιδεινωθούν σε περιπτώσεις που τα γαϊδούρια παρουσιάζουν αναπτυξιακές διαταραχές ή λαμβάνουν λανθασμένη διατροφή, που δεν βασίζεται σε χονδροειδή ζωοτροφή.

Για να αποφευχθεί το πρόβλημα αυτών των συνθηκών, συνιστάται να ελέγχονται τα δόντια τους τουλάχιστον ετησίως από εκπαιδευμένο επαγγελματία.

7.7. Τροφή

Τα γαϊδούρια πρέπει να τρέφονται με κατάλληλη διατροφή επαρκούς ποσότητας για να διατηρούνται σε καλή κατάσταση (φυσιολογικό βάρος και βαθμολογία θρεπτικής κατάστασης 2,5 - 3/5 που μετράται χρησιμοποιώντας ένα σύστημα ειδικό για το γαϊδουράκι, όπως στο παράρτημα 2), για να μη γίνουν λιποβαρή ή υπέρβαρα και για να μπορέσουν να εκφράσουν τις φυσικές τους συμπεριφορές.

Φωτογραφία 15. Το άχυρο είναι μια ανεκτίμητη πηγή χονδροειδούς ζωοτροφής για τα γαϊδούρια

Τα γαϊδούρια είναι πολύ αποτελεσματικά στο να χωνεύουν τροφικές ίνες χαμηλής διατροφικής ποιότητας. Διαθέτουν ανώτερη αποτελεσματικότητα πέψης σε σύγκριση με τα άλογα και τα πόνυ, όσον αφορά την πέψη εξαιρετικά ινώδους χονδροειδούς ζωοτροφής όπως είναι το άχυρο. Αυτές οι προσαρμογές μπορεί να είναι επωφελείς για τα γαϊδούρια εργασίας και να τους επιτρέπουν να ευδοκίμουν με πηγές τροφικών ινών οι οποίες θα ήταν ανεπαρκείς για τα άλογα και τα πόνυ με την ίδια μεταχείριση. Ωστόσο, αυτή η προσαρμογή για επιβίωση με φτωχής ποιότητας τροφή μπορεί να οδηγήσει γαϊδούρια συντροφιάς σε παχυσαρκία όταν τρέφονται λανθασμένα με τον ίδιο τρόπο όπως τα άλογα και τα πόνυ. Η παχυσαρκία είναι επίσης πιθανή, όταν τα γαϊδούρια μένουν μαζί με άλογα ή πόνυ και δεν τρέφονται ούτε αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τους συντρόφους τους. Ένα παχύσαρκο γαϊδούρι είναι σε υψηλό κίνδυνο να αναπτύξει σοβαρά προβλήματα υγείας. Το κλειδί για να διαμορφώσει κανείς ορθά σχέδια διαχείρισης και διατροφής είναι η επίγνωση ότι οι απαιτήσεις των γαϊδουριών είναι πολύ διαφορετικές από εκείνες των αλόγων και των πόνυ. Η λανθασμένη διαχείριση αυτής της διαφορετικότητας μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα υγείας και καλής διαβίωσης.

Το γαϊδούρι πρέπει να έχει μια διατροφή υψηλής περιεκτικότητας σε τροφικές ίνες και χαμηλή σε ενέργεια και μη δομικούς υδατάνθρακες (άμυλο και σάκχαρα). Η πλειονότητα της διατροφής παρέχεται καλύτερα με άχυρα ή με φύλλα και μίσχους (όπως το καλαμπόκι, ο αραβόσιτος ή το σόργο, τα οποία βρίσκονται στις καλλιέργειες) και συμπληρώνεται με μια μεταβλητή αναλογία μέτριας ποιότητας σανού, ενσιρώματος σανού και/ή βοσκής ανάλογα με το τι είναι διαθέσιμο τοπικά, με την θρεπτική κατάσταση του γαϊδουριού, την εποχή του χρόνου και τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες. Το να δίνονται στα γαϊδούρια ευκαιρίες να ψάχνουν σε ασφαλή κλαδιά δέντρων και χαμόδεντρα βοηθά επίσης να διασφαλιστεί ότι μπορούν να εμφανίσουν φυσικές συμπεριφορές

αναζήτησης. Οι συστάσεις διατροφής συχνά παρεκκλίνουν από τη διατροφή των αλόγων, ωστόσο αυτό οδηγεί σε υπερεκτίμηση των διατροφικών απαιτήσεων για τη συντήρηση και την εργασία τους.

Το γαϊδούρι θα πρέπει να τρέφεται με μικρές και συχνές μερίδες, σαν τσιμπολόγημα, καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, καθώς το πεπτικό σύστημα του γαϊδουριού είναι προσαρμοσμένο λίγο-πολύ σε συνεχή πρόσληψη τροφής με υψηλή περιεκτικότητα σε τροφικές ίνες. Η μάσηση προάγει την παραγωγή σάλιου, το οποίο λειτουργεί ως λιπαντικό και εξουδετερώνει τη συνεχή παραγωγή οξέος στο στομάχι. Για την πρόληψη ελκών του στομάχου και την ενίσχυση της υγείας του εντέρου τα γαϊδούρια εξαρτώνται επομένως από την συνεχή πρόσβαση στη χονδροειδή ζωτροφή. Συνιστάται, όπου είναι δυνατόν και όταν η οδοντική υγεία των γαϊδουριών είναι καλή, να παρέχεται άχυρο κατά βούληση.

Μια κατευθυντήρια γραμμή για την καθημερινή παροχή χονδροειδούς τροφής θα πρέπει να είναι τουλάχιστον το 1,3% του σωματικού βάρους σε ξηρή ύλη (η πλειονότητα της οποίας είναι συνήθως άχυρο) με κατάλληλο συμπληρωματικό χόρτο, σανό, συμπυκνωμένες τροφές πλούσιες σε ίνες ή επιπλέον άχυρο ανάλογα με τις μεμονωμένες περιστάσεις.

Η κατανάλωση χονδροειδούς τροφής μοιάζει όσο το δυνατόν περισσότερο με τις φυσικές τροφές των γαϊδουριών. Τα γαϊδούρια πρέπει να έχουν πρόσβαση σε χονδροειδή τροφή όταν βρίσκονται στο κατάλυμά τους, σε περίβολους βοσκής ή έξω σε περιοχές χωρίς γρασίδι. Εάν το γαϊδούρι περάσει εκτεταμένο χρόνο χωρίς πρόσβαση σε χονδροειδή τροφή (3-4 ώρες), αυτό θα επηρεάσει αρνητικά τη συνολική υγεία του (αυξάνοντας τον κίνδυνο κολικού, γαστρικού έλκους και υπερλιπιδαιμίας) και ίσως το ενθαρρύνει να αναπτύξει μη φυσιολογικά και ανεπιθύμητα στοιχεία συμπεριφοράς.

Πολλά γαϊδούρια μπορούν να ζήσουν με διατροφή με άχυρο συμπληρωμένο κατάλληλα με χορτάρι ή/και σανό ή ενσίρωμα σανού, με βιταμίνες και μέταλλα για συμπλήρωμα όπως απαιτείται. Παρόλα αυτά, ορισμένα γαϊδούρια όπως τα θηλυκά που βρίσκονται σε περίοδο εγκυμοσύνης ή θηλασμού, τα νεαρά γαϊδούρια που είναι στην ανάπτυξη, τα γαϊδούρια εργασίας ή τα γαϊδούρια που διατηρούνται για αναπαραγωγικούς σκοπούς έχουν υψηλότερες ενεργειακές ανάγκες λόγω του επιπέδου άσκησής τους ή των βασικών αναγκών τους. Επομένως, η διατροφή τους μπορεί να χρειαστεί να συμπληρωθεί με ζωτροφή υψηλότερης ενέργειας, που έχουν ως βάση τις τροφικές ίνες ή τα έλαια, όπως σανός μηδικής (τριφύλλι) ή πίτουρο ρυζιού. Τέτοιες τροφές υψηλότερης ενέργειας πρέπει να χορηγούνται σε μικρές ποσότητες διαιρούμενες καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας (τουλάχιστον 2-3 γεύματα την ημέρα ανάλογα με την ποσότητα της ζωτροφής) και η ποσότητα πρέπει να προσαρμόζεται στο τρέχον επίπεδο εργασίας του γαϊδουριού. Η χρήση τροφής με βάση τα δημητριακά σε γαϊδούρια δεν συνιστάται, καθώς η χρήση της αυξάνει τον κίνδυνο εμφάνισης γαστρικού έλκους, ενδονυχίτιδας και κολικού.

Φωτογραφία 16. Τα ηλικιωμένα ή αδύναμα γαϊδούρια επωφελούνται από τη συμπληρωματική σίτιση με ζωτροφές που δεν βασίζονται σε δημητριακά

Όλες οι πηγές ζωτροφής πρέπει να είναι καλής υγιεινής και θρεπτικής ποιότητας και να διατηρούνται υπό σωστές συνθήκες: πρέπει πάντα να απορρίπτεται οποιαδήποτε ζωτροφή έχει σκόνη, μούχλα ή έχει χαλάσει γενικά. Ο εξοπλισμός σίτισης πρέπει να διατηρείται καθαρός και να τοποθετείται κατά τρόπο που να ελαχιστοποιεί τη ρύπανση.

Οποιαδήποτε αλλαγή τροφής πρέπει να γίνεται σταδιακά μέσα σε δύο εβδομάδες τουλάχιστον.

Σε ομαδικά καταλύματα ή περιβόλους βοσκής πρέπει να υπάρχει επαρκής χώρος σίτισης για να αποφευχθεί ο ανταγωνισμός και η επιθετικότητα μεταξύ των γαϊδουριών.

Χρειάζεται μέριμνα για να προσαρμόζεται η ημερήσια τροφοδοσία με βάση τη βαθμολογία της θρεπτικής κατάστασης του γαϊδουριού. Βλέπε παράρτημα 2 για οδηγίες σχετικά με τη βαθμολογία της θρεπτικής κατάστασης.

7.8. Νερό

Η ανάγκη των γαϊδουριών για νερό εξαρτάται κυρίως από το επίπεδο δραστηριότητας, τη θερμοκρασία περιβάλλοντος και την περιεκτικότητα της τροφής τους σε νερό. Τα γαϊδούρια συνήθως πίνουν ποσότητες ίσες με 5 - 10% του σωματικού τους βάρους καθημερινά. Τα θηλάζοντα θηλυκά γαϊδούρια και τα γαϊδούρια με υψηλό επίπεδο δραστηριότητας όπως τα γαϊδούρια εργασίας μπορεί να χρειάζονται περισσότερο νερό. Στους φυσικούς οικότοπους των γαϊδουριών, το νερό βρίσκεται συνήθως σε μικρή ποσότητα και διασκορπισμένο σε διάφορες τοποθεσίες. Αυτό οδήγησε τα γαϊδούρια να είναι πιο ανθεκτικά στη δίψα από τα άλογα και να μπορούν να ενυδατώνονται γρήγορα χωρίς δυσμενείς επιπτώσεις. Η αντοχή τους στη δίψα και οι φυσικές προσαρμογές που τους επιτρέπουν να διατηρούν την όρεξή τους όταν αφυδατώνονται δεν πρέπει να παρερμηνεύονται ως συνολικά μειωμένη ανάγκη για νερό. Αντιθέτως, η ανάγκη τους για νερό παραμένει παρόμοια με αυτήν των αλόγων.

Φωτογραφία 17. Παρότι τα γαϊδούρια είναι σχετικά ανθεκτικά στη δίψα, πρέπει να τους παρέχεται πηγή καθαρού, εύγευστου πόσιμου νερού

Κάποια γαϊδούρια ίσως έχουν ιδιαιτερότητες όσον αφορά την πόση από άγνωστες ή μολυσμένες πηγές νερού, κάτι που τα οδηγεί στο να αντέχουν σε υπερβολική αφυδάτωση διατηρώντας παράλληλα μια φαινομενικά φυσιολογική όρεξη. Αυτό μπορεί να τα προδιαθέσει σε προβλήματα υγείας, όπως ο αποφρακτικός κολικός. Πρέπει να υπάρχει μέριμνα για την παροχή καθαρού, εύγευστου νερού από κατάλληλα δοχεία. Επιπλέον, πολλά γαϊδούρια φαίνεται να αντιπαθούν το πολύ κρύο νερό ενώ τα ηλικιωμένα ή ευάλωτα ζώα μπορεί να επωφεληθούν από το ζεστό νερό κατά τους χειμερινούς μήνες καθώς τους επιτρέπει να διατηρήσουν τα κατάλληλα επίπεδα ενυδάτωσης. Σε περιόδους ψυχρού καιρού, οι πηγές νερού, όπως οι ποτίστρες και οι κουβάδες, πρέπει να ελέγχονται αρκετές φορές την ημέρα για να διασφαλιστεί ότι δεν έχουν πάγο και ότι παρέχουν φρέσκο νερό.

Τα γαϊδούρια πρέπει κατά προτίμηση να έχουν ελεύθερη πρόσβαση στο νερό και υπό συνθήκες οικόσιτης ζωής, δεν πρέπει να μένουν χωρίς νερό για περισσότερο από τέσσερις ώρες. Αυτό ισχύει και για τα γαϊδούρια σε

περίβολους βοσκής και στα λιβάδια. Σε ομαδικά καταλύματα και λιβάδια θα πρέπει να υπάρχει επαρκής χώρος για πόση ώστε να αποφεύγεται ο ανταγωνισμός και η επιθετικότητα μεταξύ γαϊδουριών.

8. Χειρισμός και εκπαίδευση

Τα άτομα που είναι υπεύθυνα για την φροντίδα, τον χειρισμό ή την εκπαίδευση των γαϊδουριών πρέπει να έχουν τις κατάλληλες γνώσεις, εμπειρία και δεξιότητες ώστε να γνωρίζουν και να κατανοούν τη φυσική συμπεριφορά των γαϊδουριών καθώς και τις ιδιαίτερες εκφράσεις τους. Εάν δεν είναι εξοικειωμένα με την ανθρώπινη επαφή και τον περιορισμό, τα γαϊδούρια μπορεί να εμφανίσουν αντιδράσεις φόβου. Εάν τα γαϊδούρια αλληλεπιδρούν με ανθρώπους μόνο στο πλαίσιο αγχωτικών ή οδυνηρών καταστάσεων (πχ. επισκέψεις στον κτηνίατρο, φροντίδα των δοντιών τους, επίσκεψη πεταλωτή), ενδέχεται να εμφανίσουν επικίνδυνες αντιδράσεις. Το γαϊδούρι φοβίζεται για το πείσμα και την απροθυμία του. Αυτό συνήθως συμβαίνει, επειδή το γαϊδούρι δείχνει την απροθυμία του χωρίς όμως να εκφράζεται με τη γλώσσα του σώματος όπως το άλογο ή το πόνυ. Η πραγματική αιτία της συμπεριφοράς του είναι πιθανότερα ο φόβος, ο πόνος, η έλλειψη κινήτρων ή η ασάφεια των οδηγιών και όχι το πείσμα του.

Τα γαϊδούρια πρέπει να χειρίζονται τακτικά και με ήπιο τρόπο από νεαρή ηλικία. Τα γαϊδούρια που τα έχουν χειριστεί καλά είναι πιο πιθανό να έχουν σιγουριά και μεγαλύτερο κίνητρο για να μάθουν νέα πράγματα. Τα γαϊδούρια μπορούν να εκπαιδευτούν στο να μένουν ήρεμα με το να έρχονται σε επαφή σταδιακά και απαλά με πράγματα που μπορεί να τους φοβίσουν.

Η προσεκτική και ήπια εξοικείωση του ζώου με παράξενα θεάματα και ήχους μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη ατυχημάτων. Τα νεαρά πουλάρια πρέπει να μάθουν να οδηγούνται με καπίστρι, να αγγίζονται σε όλο το σώμα, να σηκώνουν τα πόδια τους και να μένουν ήρεμα κατά την διάρκεια του εξονυχισμού.

Τα γαϊδούρια μαθαίνουν εύκολα συμπεριφορές που είναι πιο κοντά στη φυσική τους συμπεριφορά. Οι μέθοδοι που συνήθως εφαρμόζονται κατά την εκπαίδευση γαϊδουριών είναι η αρνητική και η θετική ενίσχυση. Τα καλύτερα αποτελέσματα επιτυγχάνονται με τη θετική ή τη συνδυασμένη ενίσχυση. Κατά τη θετική ενίσχυση, δίνεται στο γαϊδούρι μια ανταμοιβή (πχ. μια λιχουδιά), όταν το γαϊδούρι ανταποκρίνεται σωστά. Για να διδαχθεί πιο περίπλοκες συμπεριφορές, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η τεχνική της διαμόρφωσης. Η διαμόρφωση είναι η διαδικασία διάσπασης της τελικής απαιτούμενης συμπεριφοράς, όπως το ήρεμο σήκωμα των ποδιών, σε μικρά, διαχειρίσιμα, σταδιακά και εφικτά βήματα.

Οι ακατάλληλες εκπαιδευτικές μέθοδοι μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ευζωία του γαϊδουριού και τέτοιες μέθοδοι μπορεί επίσης να οδηγήσουν σε επιθετική συμπεριφορά ή συγκρούσεις, κάτι που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια εκείνων που χειρίζονται το γαϊδούρι. Οι ακατάλληλες μέθοδοι εκπαίδευσης, εκτός από τις σκληρές και τις βάνουσες, περιλαμβάνουν επίσης καταστάσεις στις οποίες ο εκπαιδευτής είναι ασυνεπής και δίνει αντιφατικά σήματα στο γαϊδούρι. Δεν πρέπει ποτέ να δίνονται ανταμοιβές για οποιαδήποτε συμπεριφορά που θα μπορούσε να θεωρηθεί προκλητική ή επιθετική με οποιονδήποτε τρόπο.

Η συντροφιά ενός ήρεμου και σίγουρου γαϊδουριού θα μπορούσε να αποδειχθεί ωφέλιμη όταν ένα άλλο γαϊδούρι πρέπει να συνηθίσει σε ένα άγνωστο περιβάλλον, για παράδειγμα τη μεταφορά ή ένα νέο αντικείμενο που μπήκε στο περιβάλλον του, το οποίο αντικείμενο θα μπορούσε να θεωρηθεί επικίνδυνο από το γαϊδούρι.

Η συμπεριφορά ενός μουλαριού αντικατοπτρίζει και τους δύο γονείς: το γαϊδούρι και το άλογο. Τα μουλάρια μπορεί να είναι λιγότερο ανεκτικά από τα γαϊδούρια, όταν προσεγγίζονται από ένα άγνωστο άτομο και η εκπαίδευσή τους πρέπει να ξεκινά όταν είναι πολύ νέα ώστε να διασφαλιστεί ότι είναι σε θέση να συμπεριφέρονται με ασφάλεια απέναντι τους ανθρώπους.

9. Εξοπλισμός

9.1 Είδη σαγής, ζεύξη κτλ.

Όλος ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την ίππευση, την συραγωγή ή το χειρισμό του γαϊδουριού με οποιονδήποτε άλλο τρόπο (όπως καπίστρι, σέλα και έποχο, ηνία, στομίδα, ζεύξη οδήγησης, γκέτες και παρωπίδες) πρέπει να διατηρείται καθαρός και καλά συντηρημένος. Πρέπει επίσης να εφαρμόζει σωστά για να αποφεύγονται τραυματισμοί, πόνος ή δυσφορία και πρέπει να ελέγχεται πριν από τη χρήση. Πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή για να διασφαλίζεται ότι ο εξοπλισμός είναι κατάλληλος για γαϊδούρια, καθώς ο περισσότερος εξοπλισμός που έχει σχεδιαστεί για άλογα και πόνυ θα χρειαστεί αρκετή προσαρμογή για να ταιριάζει σωστά και με ασφάλεια σε γαϊδούρια και υβρίδια γαϊδουριού.

Θα πρέπει να αποφεύγεται ο υπερβολικός περιορισμός, για παράδειγμα η πίεση από μια πολύ σφιχτή στομίδα. Αντενδείκνυται έντονα η χρήση επιρρίνιου τύπου *serreta* με προεξέχοντα εξογκώματα ή «δόντια».

Στοιχεία εξοπλισμού όπως η στομίδα, το καπίστρι, το μαστίγιο και τα ηνία χρησιμοποιούνται ως μέσα τα οποία παράγουν απτά σήματα στο γάιδαρο. Αυτός ο εξοπλισμός πρέπει να χρησιμοποιείται με προσοχή και υπομονή. Είναι ευθύνη του χειριστή ή του αναβάτη να διαθέτει επαρκείς και ενημερωμένες γνώσεις σχετικά με τον εξοπλισμό, τα εξαρτήματα και τη σωστή χρήση τους πριν τα εφαρμόσει σε ένα γαϊδούρι.

Φωτογραφία 18. Γαϊδούρι με εξοπλισμό ζεύξης σε ιππική επίδειξη

9.2 Εξοπλισμός ακινητοποίησης

Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να είναι απαραίτητο να ακινητοποιήσετε τα γαϊδούρια για την ασφάλεια τη δική τους, των άλλων γαϊδουριών ή εκείνων που τα χειρίζονται. Ως μέσο ακινητοποίησης θα μπορούσε, για παράδειγμα, να χρησιμοποιηθεί ο χειλοσφιγκτήρας (*twitch*) υπό κτηνιατρική επίβλεψη ή το ξύλινο δίζυγο ακινητοποίησης (*stocks*) ή το κελί περιορισμού για κτηνιατρική θεραπεία.

Όταν ένα γαϊδούρι πρέπει να ακινητοποιηθεί, πρέπει να εφαρμόζεται η πιο ήπια μέθοδος και μόνο για τον ελάχιστο απαραίτητο χρόνο. Η ακινητοποίηση δεν πρέπει ποτέ να είναι υποκατάστατο της καλής διαχείρισης και της κατάλληλης εκπαίδευσης. Όπου είναι απαραίτητο για να διευκολύνεται ο ασφαλής χειρισμός για επείγουσες διαδικασίες, συνιστάται η φαρμακευτική ηρέμηση από κάποιον κτηνίατρο.

10. Γαϊδούρια εργασίας

Τα γαϊδούρια εργασίας διαδραματίζουν θεμελιώδη ρόλο στο βιοπορισμό εκατομμυρίων από τους φτωχότερους ανθρώπους του κόσμου. Συγκεκριμένα, τα γαϊδούρια εργασίας συμβάλλουν σημαντικά στη γεωργική

δραστηριότητα, μεταφέρουν τρόφιμα, νερό, ζωοτροφή, αγαθά και δομικά υλικά, ενώ όσον αφορά τους ανθρώπους, επιτρέπουν στους ηλικιωμένους να πηγαίνουν σε νοσοκομεία και στους νέους να πηγαίνουν στο σχολείο. Επιπλέον, τα γαϊδούρια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πηγή κοπριάς, κρέατος και άλλων ζωικών υποπροϊόντων. Όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο 7.12 της Ευζωίας των Ιπποειδών Εργασίας του ΟΙΕ, η ευζωία των ιπποειδών συχνά πλήττεται, επειδή οι ιδιοκτήτες τους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους για να καλύψουν τις ανάγκες τους ή δεν έχουν επαρκή γνώση σχετικά με την κατάλληλη φροντίδα τους. Ορισμένα περιβάλλοντα, όπως η εργασία σε κατασκευαστικές βιομηχανίες ή σε σκληρά περιβάλλοντα, μπορεί να παρουσιάζουν ιδιαίτερο κίνδυνο για την ευζωία τους.

Φωτογραφία 19. Ιπποειδή εργασίας ζουν συχνά σε σκληρά περιβάλλοντα

Όπως με κάθε άλλο γαϊδούρι, πρέπει να ικανοποιηθούν οι βασικές τους ανάγκες και να ληφθεί υπόψη η ικανότητα φόρτου εργασίας. Ανατρέξτε στο κεφάλαιο 7.12 της Ευζωίας Ιπποειδών Εργασίας του ΟΙΕ για λεπτομερή εξέταση των αναγκών ευζωίας των γαϊδουριών εργασίας.

11. Γαϊδούρια που χρησιμοποιούνται για άλλους σκοπούς

Σε όλη την Ευρώπη, τα γαϊδούρια χρησιμοποιούνται σε πολλά διαφορετικά πλαίσια ενώ ο σκοπός της διατήρησής τους αλλάζει συνεχώς. Χρησιμοποιούνται ως ζώα εργασίας (πχ. τουρισμός, μεταφορά αγαθών, υπηρεσίες μεταφοράς πακέτων και κάρων, διαχείριση απορριμμάτων), αλλά διατηρούνται επίσης ως κατοικίδια ή χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες αναψυχής, για θεραπεία και άλλες δραστηριότητες υποβοηθούμενες από ζώα, ή για παραγωγή γάλακτος και κρέατος.

Ανεξάρτητα από το πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται ένα γαϊδούρι, ισχύουν οι συστάσεις αυτού του οδηγού.

Η ιδιοκτησία ενός γαϊδουριού συνεπάγεται ευθύνη για την ευζωία, τον έλεγχο και τη συμπεριφορά του. Τα γαϊδούρια πρέπει να φροντίζονται από άτομα με επαρκείς δεξιότητες και ικανότητες. Συνιστάται τα άτομα που δεν έχουν την κατάλληλη προηγούμενη εμπειρία στη διατήρηση ή την χρησιμοποίηση ενός γαϊδουριού να αναζητούν κατάλληλες συμβουλές πριν αναλάβουν την ευθύνη ενός γαϊδουριού.

Παρακάτω παραθέτονται μερικές από τις προκλήσεις που μπορεί να αντιμετωπίσουν τα γαϊδούρια ή οι ιδιοκτήτες τους σε σχέση με την παραγωγή γάλακτος, την αναψυχή και τον τουρισμό.

11.1 Παραγωγή γαλακτομικών προϊόντων

Από τη νέα χλιετία, έχουμε δει όλο και περισσότερες φάρμες παραγωγής γαλακτομικών με γαϊδούρια. Παρόλο που δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία σχετικά με την προστασία των γαϊδουριών παραγωγής γάλακτος υπάρχουν οδηγοί όπως «Γαϊδούρια γαλακτοπαραγωγής - Ορθές πρακτικές διαχείρισης ζώων για την παραγωγή γάλακτος» (Dairy donkeys – Good animal management practices for donkey milk production).

Φωτογραφία 20. Οι ορθές πρακτικές διαχείρισης είναι πολύ σημαντικές για τη φροντίδα των γαλακτοπαραγωγικών γαϊδουριών

Σε αυτόν τον τομέα, οι περιοχές που αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής σχετικά με τη διαχείριση και την ευζωία των γαϊδουριών είναι η διαχείριση διαφόρων κατηγοριών ζώων (πχ. αρσενικά γαϊδούρια, πουλάρια, θηλυκά γαϊδούρια προς άρμεγμα και μη) στις φάρμες, οι πρακτικές σίτισης για θηλάζοντα ζώα και τα πουλάρια τους και ο χρόνος διαχωρισμού των πουλαριών από τα θηλυκά γαϊδούρια για να επιτραπεί το άρμεγμα.

11.2 Αναψυχή και τουρισμός

Τα γαϊδούρια και τα μουλάρια χρησιμοποιούνται για δραστηριότητες αναψυχής ή τουρισμού με διάφορους τρόπους. Συνήθως χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά επιβατών ή αποσκευών, για πεζοπορία, σε γιορτές ή για να τραβήξουν καροτσάκια και βαγόνια.

Φωτογραφία 21. Οι επιβάτες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ευζωία τουριστικών και μεταφορικών γαϊδουριών

Οι τουρίστες μπορεί να μην έχουν επαρκείς γνώσεις σχετικά με τα γαϊδούρια για να εντοπίσουν προβλήματα ευζωίας, μπορεί να μην βλέπουν την ευζωία του γαϊδουριού ως δική τους ευθύνη ή μπορεί να αγνοήσουν τις ανησυχίες τους για αυτό που βλέπουν επειδή θέλουν να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους. Είναι επομένως απαραίτητο να ευαισθητοποιηθούν οι τουρίστες ως προς την ευθύνη τους για την ευζωία αυτών των ζώων και να διασφαλιστεί ότι τα άτομα που φροντίζουν τα ζώα έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και την προθυμία να διασφαλίσουν ότι τα γαϊδούρια δεν μεταφέρουν πολύ βαριά φορτία για μεγάλο χρονικό διάστημα, όσον αφορά την ικανότητα μεταφοράς του γαϊδουριού, ότι έχουν πρόσβαση σε κατάλληλη σκιά, νερό και ξεκούραση και ότι χρησιμοποιείται εξοπλισμός καλής ποιότητας.

12. Ακρωτηριασμοί και τριμάρισμα

12.1. Κοπή της ουράς και τριμάρισμα

Πρέπει να αποθαρρύνεται η κοπή της ουράς και το τριμάρισμα στα μουστάκια και στις εσωτερικές τρίχες του αυτιού.

12.2. Άλλοι ακρωτηριασμοί

Δεν πρέπει να γίνονται άλλοι ακρωτηριασμοί σε γαϊδούρια, εκτός από τον ευνουχισμό, ο οποίος πρέπει να πραγματοποιείται μόνο από κτηνίατρο και υπό βαθιά ηρέμηση και τοπική αναισθησία ή υπό γενική αναισθησία του γαϊδουριού και στις δύο περιπτώσεις ταυτόχρονα με αναλγησία διαρκείας. Η σήμανση με πυρακτωμένο σίδερο πρέπει να αποθαρρύνεται. Εάν πραγματοποιηθεί σήμανση με ψυκτικό μέσο, πρέπει να γίνει επαγγελματικά.

Φωτογραφία 22. Εάν πραγματοποιηθεί σήμανση με ψυκτικό μέσο, πρέπει να γίνει επαγγελματικά

13. Αναπαραγωγή

13.1 Υπεύθυνη αναπαραγωγή

Οι ιδιοκτήτες έχουν τεράστια ευθύνη όταν σκέφτονται το αν θα αναπαραχθεί το γαϊδούρι τους και για ποιο σκοπό. Πρέπει να σκεφτούν προσεκτικά και να προγραμματίσουν εκ των προτέρων τι θα γίνει με τα πουλάρια που δεν προορίζονται για αναπαραγωγή.

13.2 Μέθοδοι αναπαραγωγής

Τα γαϊδούρια δεν πρέπει να αναπαράγονται με τρόπο που μπορεί να τα ταλαιπωρήσει ή να τα τραυματίσει. Ένα θηλυκό γαϊδούρι μπορεί να γίνει σεξουαλικά ώριμο γύρω στο πρώτο με το δεύτερο έτος της ζωής του. Ωστόσο, εάν αναπαραχθεί τόσο νωρίς, αυτό μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ανάπτυξή του. Ο τοκετός πριν το θηλυκό γαϊδούρι κλείσει τα τέσσερα χρόνια σχετίζεται με υψηλότερη θνησιμότητα του γαϊδουριού και/ή του πουλαριού, επομένως η αναπαραγωγή δεν πρέπει να ξεκινά πριν από τα 2,5 έως 3 χρόνια. Η συμπεριφορά του οίστρου του θηλυκού γαϊδουριού περιλαμβάνει το χτύπημα του στόματος, η τοποθέτηση των αυτιών προς τα πίσω προς τον αυχένα, η ρυθμική αναστροφή της κλειτορίδας, η ούρηση σε μικρές σταγόνες, τα γκαρίσματα, η στάση ανάβασης και η ανάβαση μεταξύ θηλυκών.

Ρεαλιστικά, ένα αρσενικό γαϊδούρι μπορεί να εξυπηρετήσει 10-15 θηλυκά. Μπορείτε να υιοθετήσετε δύο στρατηγικές αναπαραγωγής: αναπαραγωγή λιβαδιού, όπου ένα αρσενικό γαϊδούρι μένει ελεύθερο στον ίδιο περίβολο βοσκής με ένα ή περισσότερα θηλυκά ή ελεγχόμενη αναπαραγωγή όπου το αρσενικό και το θηλυκό γαϊδούρι το διαχειρίζονται χειριστές. Για τα αρσενικά γαϊδούρια θα πρέπει να παρέχεται επαρκής χώρος για υποχώρηση καθώς και επαρκής χρόνος εξόδου και άσκησης.

13.3 Τοκετός και απογαλακτισμός

Το θηλυκό γαϊδούρι πρέπει να παραμένει στο περιβάλλον όπου πρόκειται να πραγματοποιηθεί ο τοκετός για τουλάχιστον ένα μήνα πριν πραγματοποιηθεί, ώστε να παράγει αντισώματα πρωτογάλακτος σχετικά με το περιβάλλον αυτό.

Φωτογραφία 22. Το πρωτόγαλα είναι το βασικό συστατικό υγείας για τα πουλάρια γαϊδουριών

Τα θηλυκά γαϊδούρια αναπαραγωγής πρέπει πάντα να εμβολιάζονται τακτικά σύμφωνα με το πρωτόκολλο ώστε τα εμβόλια να έχουν επαρκές επίπεδο αντισωμάτων. Ο εμβολιασμός κατά του Ερπητοϊού τύπου 1 και 4 πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ανάλογα με τα επιδημιολογικά στοιχεία την κατάσταση της νόσου στο μέρος όπου διατηρούνται τα γαϊδούρια. Τα αντισώματα μεταφέρονται στο πουλάρι μέσω του πρωτογάλακτος (γάλα πλούσιο σε αντισώματα που είναι διαθέσιμο αμέσως μετά τον τοκετό).

Ένας ειδικός χώρος τοκετού θα μπορούσε να αποδειχθεί χρήσιμος για την αντιμετώπιση δυσκολιών που μπορεί να προκύψουν πριν και κατά τη διάρκεια του τοκετού. Θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλος ώστε να επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση του θηλυκού γαϊδουριού και του νεογέννητου επιτρέποντας παράλληλα τη βοήθεια κτηνιάτρου, εάν είναι απαραίτητο. Οι επιπλοκές κατά τον τοκετό των ιπποειδών είναι μια κτηνιατρική κατάσταση έκτακτης ανάγκης: η γέννηση πρέπει να παρακολουθείται για να επαληθευθούν τα φυσιολογικά στάδια τοκετού, ενώ εάν παρατηρηθούν τυχόν δυσκολίες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής, πρέπει να καλέσετε κτηνίατρο. Τα νεογέννητα πουλάρια πρέπει να λαμβάνουν πρωτόγαλα από τη μητέρα μέσα στις

πρώτες ώρες της ζωής τους. Σε περίπτωση απόρριψης του πουλαριού, το πρωτόγαλα πρέπει να λαμβάνεται από τη μητέρα ή από άλλο θηλυκό γαϊδούρι αμέσως μετά το γέννα και να χορηγείται στο πουλάρι. Το πρωτόγαλα της αγελάδας δεν είναι ιδανικό.

Ο απογαλακτισμός μπορεί να αποτελέσει αγχωτική εμπειρία τόσο για το θηλυκό γαϊδούρι όσο και για το πουλάρι και πρέπει να πραγματοποιείται σταδιακά. Κατά προτίμηση, ο απογαλακτισμός δεν πρέπει να πραγματοποιείται πριν το πουλάρι φτάσει σε ηλικία έξι μηνών. Το νεαρό που έχει απογαλακτιστεί πρέπει κατά προτίμηση να διατηρείται σε ομάδες με άλλα νεαρά γαϊδούρια ή τουλάχιστον με ένα ενήλικο γαϊδούρι.

14. Αξιολόγηση της ευζωίας των γαϊδουριών

Οι ιδιοκτήτες γαϊδουριών ή εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για τις εγκαταστάσεις όπου διατηρούνται τα γαϊδούρια, ίσως επιθυμούν να αξιολογηθεί η ευζωία των γαϊδουριών υπό την ευθύνη τους. Για την αξιολόγηση της ευζωίας των γαϊδουριών έχει αναπτυχθεί ένα πρωτόκολλο ([Πρωτόκολλο AWIN για την αξιολόγηση της ευζωίας των γαϊδουριών](#)) ενώ έχει επίσης υλοποιηθεί ένα εργαλείο για την αξιολόγηση της ευζωίας που βασίζεται σε ιπποειδή ([SEBWAT](#)), με σκοπό να χρησιμοποιηθεί για τα ιπποειδή εργασίας. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η σωστή χρήση των πρωτοκόλλων απαιτεί επαρκώς εκπαιδευμένους αξιολογητές. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι τέτοιες αξιολογήσεις δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την καθημερινή επιθεώρηση ή την κλινική εξέταση, όταν υπάρχει υποψία ή αναγνώριση ασθένειας ή τραυματισμού.

15. Συλλογισμοί που πρέπει να ληφθούν υπόψη για το τέλος της ζωής τους

Αν και κάποια γαϊδούρια πεθαίνουν από φυσικές αιτίες ή ατυχήματα, οι περισσότεροι ιδιοκτήτες γαϊδουριών κάποια στιγμή θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τη δύσκολη απόφαση να τερματίσουν τη ζωή του γαϊδουριού τους. Οι επιλογές είναι η ευθανασία για λόγους ευζωίας ή για ανθρώπινη κατανάλωση (σφαγή) ή για ζωική κατανάλωση.

Η ευθανασία με σωστό για την ευζωία τρόπο πρέπει πάντα να πραγματοποιείται όταν ένα γαϊδούρι υποφέρει σοβαρά, δεν ανταποκρίνεται στη θεραπεία ή έχει χρόνια και ανίατη ασθένεια η οποία προκαλεί πόνο ή δυσφορία και δεν ανταποκρίνεται σε θεραπεία έτσι ώστε η ποιότητα της ζωής του να είναι κάκιστη. Οι ιδιοκτήτες πρέπει να συζητούν εγκαίρως κάθε μεμονωμένη περίπτωση με έναν κτηνίατρο. Τα γαϊδούρια σύντροφοι που δεν θανατώνονται πρέπει να μπορούν να παραμείνουν κοντά στο σώμα του θανατωμένου για κάποιο χρονικό διάστημα μετά την ευθανασία προκειμένου να αποφευχθεί η αναστάτωση που προκαλείται από την ξαφνική εξαφάνιση ενός κοντινού συντρόφου και τον σχετικό κίνδυνο υπερλιπιδαιμίας.

Η σφαγή είναι μία διαθέσιμη επιλογή, εκτός εάν το γαϊδούρι έχει δηλωθεί ότι δεν προορίζεται για ανθρώπινη κατανάλωση. Οι μέθοδοι θανάτωσης πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές στην ανατομία μεταξύ αλόγων και γαϊδουριών. Το προτεινόμενο σημείο (για να τοποθετήσετε τη σφαίρα ή το πιστόλι σφαγείου) στο μέσο γαϊδούρι είναι 1-2 cm πάνω από τη διασταύρωση των δύο νοητών γραμμών της βάσης του αυτιού και του πλευρικού κανθού του ετερόπλευρου ματιού. Η σφαγή μπορεί να περιλαμβάνει μεταφορά μικρότερης ή μεγαλύτερης απόστασης και ίσως ακόμη μέσω μιας αγοράς. Πριν ληφθεί η απόφαση για σφαγή, είναι απαραίτητο να εκτιμηθεί εάν το γαϊδούρι είναι σε κατάσταση κατάλληλη για το προοριζόμενο ταξίδι στο σφαγείο. Επιπλέον, για λόγους ευζωίας των ζώων, τα μεγάλα ταξίδια για τη μεταφορά γαϊδουριών για σφαγή πρέπει να περιορίζονται όσο το δυνατόν περισσότερο.

Ένα γαϊδούρι δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εγκαταλείπεται ή να αφήνεται να υποφέρει.

Παράρτημα 1

Γλωσσάριο

Για τους σκοπούς αυτού του οδηγού χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι ορισμοί:

- α) **Αρσενικό γαϊδούρι** σημαίνει ένα γαϊδούρι (όνος) αρσενικού γένους το οποίο δεν έχει ευνουχιστεί
- β) **Θηλυκό γαϊδούρι** σημαίνει γαϊδούρι θηλυκού γένους
- γ) **Γίννος (Γαϊδουρομούλαρο)** σημαίνει υβρίδιο, απόγονος ενός αρσενικού αλόγου (επιβήτορα) και ενός θηλυκού γαϊδουριού
- δ) **Μουλάρι** (ημίονος) σημαίνει υβρίδιο, απόγονος ενός αρσενικού γαϊδουριού και ενός θηλυκού αλόγου (φοράδα)
- ε) **Περίβολος** δηλώνει έναν περιφραγμένο χώρο όπου τα γαϊδούρια συγκεντρώνονται για άσκηση με ή χωρίς γρασίδι
- στ) Το **λιβάδι** δηλώνει μια περιοχή καλλιεργήσιμης έκτασης με γρασίδι όπου τα γαϊδούρια μπορούν να λάβουν όλη την καθημερινή τους τροφή ή μέρος αυτής, ανάλογα με το χρόνο που ξοδεύουν σε λιβάδια και ανάλογα με την ποιότητά τους
- ζ) Ο όρος **βιοασφάλεια** δηλώνει ένα σύνολο πρακτικών που χρησιμοποιούνται για να αποτραπεί η εισαγωγή λοιμωδών οργανισμών σε ένα κοπάδι ή αγέλη και η μετάδοσή τους μεταξύ των ζώων
- η) Ως **ευθανασία** ορίζεται οποιαδήποτε ηθελημένη διαδικασία η οποία προκαλεί το θάνατο ενός ζώου, όπως η σφαγή που αποτελεί τη θανάτωση ενός ζώου προς ανθρώπινη κατανάλωση
- θ) Ο όρος **οσφρητική** αναφέρεται στην αίσθηση της όσφρησης ή στη διαδικασία μυρωδιάς
- ι) Ο **διαχωρισμός λόγω τραυματισμού** σημαίνει προσωρινό φυσικό διαχωρισμό ενός τραυματισμένου γαϊδουριού από την επαφή με άλλα γαϊδούρια ώστε να αποτραπεί περαιτέρω τραυματισμός και να διατηρηθεί το γαϊδούρι σε ηρεμία. Για να αποφευχθεί το ψυχολογικό άγχος, το γαϊδούρι πρέπει να μπορεί να βλέπει, να ακούει και, εάν είναι δυνατόν, να έχει μερική φυσική επαφή με άλλα γαϊδούρια
- κ) Ο όρος **καραντίνα** δηλώνει μια χρονική περίοδο κατά την οποία ένα ζώο που μπορεί να έχει μια ασθένεια διατηρείται μακριά από άλλα ζώα, έτσι ώστε η ασθένεια να μην μπορεί να εξαπλωθεί

Παράρτημα 2

Βαθμολογία θρεπτικής κατάστασης

Πηγές: AWIN, 2015. Πρωτόκολλο αξιολόγησης ευζωίας για γαϊδούρια AWIN. DOI: 10.13130/AWIN_DONKEYS_2015; The Donkey Sanctuary, 2018. The Clinical Companion of the Donkey. ISBN 978 1789013 900

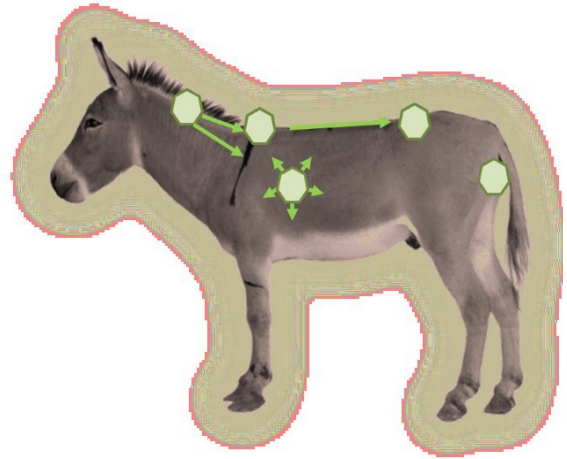
Η βαθμολογία θρεπτικής κατάστασης είναι μια τυποποιημένη μέθοδος για την αξιολόγηση της ποσότητας λίπους και μυών στο σώμα ενός γαϊδουριού. Η κατάσταση μπορεί να επηρεαστεί από διάφορους παράγοντες

όπως η διαθεσιμότητα τροφής, οι αναπαραγωγικές δραστηριότητες, ο καιρός, η απόδοση ή οι δραστηριότητες εργασίας, τα παράσιτα, τα οδοντικά προβλήματα, οι ασθένειες και ο τρόπος σίτισης.

Πώς να αξιολογήσετε

Ζητήστε από τον ιδιοκτήτη να συγκρατεί το γαϊδούρι. Η κατάσταση εκτιμάται οπτικά και με ψηλάφηση. Ξεκινήστε με μια γενική επιθεώρηση με το μάτι, ακολουθούμενη από ψηλάφηση στο πλάι και στο πίσω μέρος του γαϊδουριού, όπως φαίνεται στην εικόνα και εξετάστε το κάλυμμα του λίπους στα εξής σημεία:

- Τράχηλος & Ωμοπλάτη*
- Ακρώμιο
- Πλευρά*
- Ράχη & Οσφυϊκή μοίρα σπονδυλικής στήλης
- Άνω πίσω άκρα

**Σημείωση: Οι εναποθέσεις λίπους στον αυχένα και τα πλευρά πρέπει να ψηλαφιστούν προσεκτικά - εδώ δεν είναι τόσο σημαντικά, εάν το γαϊδούρι είναι άνω των 7 ετών ή εάν η υπόλοιπη σωματική κατάσταση είναι φυσιολογική.*

Πώς να βαθμολογήσετε

Χρησιμοποιήστε το Σύστημα Βαθμολογίας Θρεπτικής Κατάστασης που αναπτύχθηκε από το The Donkey Sanctuary. Η κλίμακα κυμαίνεται από καχεκτικό ως παχύσαρκο. Αυτό το σύστημα χρησιμοποιείται για κάθε φυλή γαϊδουριού και σκοπό χρήσης.

Βαθμολογία 1 (πολύ αδύνατο)

©The Donkey Sanctuary

Λεπτός τράχηλος, όλα τα οστά είναι εύκολα αισθητά. Ο τράχηλος συναντά την ωμοπλάτη απότομα, τα οστά της ωμοπλάτης είναι εύκολα αισθητά. Η σπονδυλική στήλη στο ύψος του ακρωμίου προεξέχει και είναι εύκολα αισθητή. Η σπονδυλική στήλη στο ακρώμιο προεξέχει και είναι εύκολα αισθητή. Τα πλευρά είναι ορατά από απόσταση και είναι εύκολα αισθητά. Η σπονδυλική στήλη προεξέχει, μπορεί κανείς εύκολα να αισθανθεί τις ακανθώδεις και εγκάρσιες αποφύσεις. Τα ισχιακά οστά είναι ορατά και εύκολα αισθητά. Μικρό κάλυμμα μυών. Μπορεί να υπάρχει κοιλότητα κάτω από την ουρά.

Βαθμολογία 2 (ελλιποβαρές)

Κάποια μυϊκή ανάπτυξη πάνω από τα οστά. Ελαφρύ «σκαλοπάτι» εκεί που ο τράχηλος συναντά την ωμοπλάτη. Μερική κάλυψη του ακρωμίου, οι ακανθώδεις αποφύσεις είναι αισθητές αλλά όχι προεξέχουσες. Τα πλευρά δεν είναι ορατά αλλά μπορούν να γίνουν αισθητά με ευκολία. Ακανθώδεις και εγκάρσιες αποφύσεις αισθητές με ελαφριά πίεση. Κακή ανάπτυξη μυών και στις δύο πλευρές της μέσης. Κακή μυϊκή κάλυψη στα οπίσθια τεταρτημόρια, τα ισχιακά οστά είναι αισθητά με

ευκολία.

Βαθμολογία 3 (ιδανικό)

Καλή ανάπτυξη μυών, οστά αισθητά κάτω από ελαφριά στρώση μυών/λίπους. Ο τράχηλος κυλάει ομαλά προς την ωμοπλάτη, η οποία είναι στρογγυλεμένη. Καλή κάλυψη των μυών/του λίπους πάνω από τις ακανθώδεις σπονδυλικές αποφύσεις, το ακρώμιο κυλάει ομαλά προς τη ράχη. Πλευρά ελαφρώς καλυμμένα από λεπτή στρώση λίπους/μυών, τα πλευρά μπορούν να γίνουν αισθητά με ελαφριά πίεση. Ξεχωριστά οι ακανθώδεις ή εγκάρσιες αποφύσεις μπορούν να γίνουν αισθητές με πίεση. Η ανάπτυξη μυών και στις δύο πλευρές της μέσης είναι καλή. Καλή μυϊκή κάλυψη στα οπίσθια τεταρτημόρια, ισχιακά οστά στρογγυλεμένα στην εμφάνιση, μπορούν να γίνουν αισθητά με ελαφριά πίεση.

Βαθμολογία 4 (χοντρό)

Παχύς τράχηλος, σκληρή ακρολοφία τραχήλου, ωμοπλάτη καλυμμένη με ομοιόμορφη στρώση λίπους. Φαρδύ ακρώμιο, τα οστά γίνονται αισθητά με έντονη πίεση. Τα πλευρά γίνονται αισθητά μόνο με έντονη πίεση στην ραχιαία επιφάνεια, ενώ τα πλευρά προς την κοιλιακή τους επιφάνεια μπορεί να είναι πιο εύκολα αισθητά. Οι ακανθώδεις και εγκάρσιες αποφύσεις γίνονται αισθητές με αρκετή πίεση. Μπορεί να έχει μια μικρή καμπύλη κατά μήκος της μέσης. Οπίσθια τεταρτημόρια στρογγυλεμένα, τα οστά είναι αισθητά μόνο με έντονη πίεση. Εναποθέσεις λίπους ομοιόμορφα τοποθετημένες.

Βαθμολογία 5 (πολύ χοντρό)

Παχύς τράχηλος, ακρολοφία τραχήλου προεξέχει λόγω λίπους και μπορεί να πέφτει στη μία πλευρά. Ωμοπλάτη στρογγυλεμένη και προεξέχει λόγω λίπους. Φαρδύ ακρώμιο, τα οστά γίνονται αισθητά με έντονη πίεση. Μεγάλες, συχνά άνισες εναποθέσεις λίπους που καλύπτουν τη ραχιαία και πιθανώς την κοιλιακή επιφάνεια των πλευρών. Οι πλευρές δεν μπορούν να ψηλαφιστούν στην ραχιαία επιφάνεια. Φαρδιά ράχη, οι ακανθώδεις ή εγκάρσιες αποφύσεις δύσκολα μπορούν να γίνουν αισθητές. Πιο εμφανές δίπλωμα κατά μήκος των στρωμάτων λίπους της μέσης και στις δύο πλευρές. Δίπλωμα κατά μήκος της μέσης προεξέχον λόγω λίπους και στις δύο πλευρές. Τα ισχιακά οστά δεν είναι αισθητά, το λίπος μπορεί να κρέμεται και από τις δύο πλευρές της βάσης της ουράς, λίπος συχνά άνισο και προεξέχον.